

บทที่ 5

การวิเคราะห์แนวคิดเชิงจริยศาสตร์

5.1 ความนำ

จริยศาสตร์ (Ethics) เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติ ศึกษาถึงปัญหาคุณค่าแห่งความประพฤติ ถึงกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ หลักแห่งความดีความถูกต้อง ความยุติธรรม เป็นหลักในการแสวงหาความดี เมื่อกล่าวถึงจริยศาสตร์ก็จะทำให้นึกถึงจริยธรรม หรือศีลธรรม แล้วก็โยงไปถึงความดีความชั่ว ความถูกต้องความผิดของมนุษย์ด้วย ดังนั้นจริยศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความดี ความชั่ว คุณค่า อุดมคติของชีวิต อันมีหน้าที่ตอบปัญหาว่า "เราพึงปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับความเป็นจริง" ¹

ในอดีตนักปราชญ์หลายท่านให้ทัศนะว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม" ซึ่งมนุษย์ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นโดยเริ่มแต่ครอบครัวจนถึงวงศาประชาชาติ สังคมอันกว้างขวาง ในการอยู่ร่วมกันนั้น ถ้ามีความประสงค์ให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปด้วยความสงบสุข และยุติธรรม ต้องมีกฎเกณฑ์เป็นกติกาที่ยอมรับร่วมกัน น้อย พงษ์สนธิ์ ให้ความหมายว่า "ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม เพื่อให้สังคมเป็นสังคมสงบสุข มีระบบระเบียบ (Ordered Society) จำเป็นที่จะต้อง มีข้อตกลงร่วมกัน มนุษย์จึงหากกฎเกณฑ์กันขึ้นมา จริยศาสตร์มีส่วนช่วยมนุษย์ในการที่จะค้นหา กฎเกณฑ์ (Intelligent Principle) เป็นกฎที่มีเหตุผลหรืออยู่บนพื้นฐานสติปัญญา รวมไปถึงกฎเกณฑ์ที่จะทำให้ชีวิตประเสริฐที่สุด ดังนั้นจริยศาสตร์ก็เป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่ว่าด้วยกฎและกฎเกณฑ์แห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งจะเป็นหลักการหรือมาตรฐานในการวินิจฉัยว่า ความประพฤติหรือการกระทำนั้น ๆ ถูกหรือผิด (Morally Right or Morally Wrong) และรวมถึง การค้นหาอุดมคติที่ประเสริฐ (Ideal) ที่มนุษย์ควรจะมียึดเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งวิธีการ (Means) ที่จะช่วยให้บรรลุถึงอุดมคติอันประเสริฐนั้น ²

ในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์ประเด็นทางจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเสียบโลก หัวข้อที่จะนำมาศึกษาได้แก่

1. วิถีชีวิตของชาวลาว-ไทยแต่โบราณ
2. หลักความเชื่อในเรื่องความดีความเลวที่ชาวลาว-ไทยโบราณยึดถือกันมานับแต่ก่อนพุทธกาลจนถึงเมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่เข้ามา

¹ สถิตี วงศ์สวรรค์, ปรัชญาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา, 2540 หน้า 13.

² น้อย พงษ์สนธิ์, จริยศาสตร์, หน้า 19.

3. ปัจจัยทางจริยธรรม
4. เกณฑ์ในการวัดคุณค่าทางจริยธรรม

5.2 วิถีชีวิตของชาวลาว-ไทยแต่โบราณ

ชาวลาว-ไทยแต่โบราณมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องอย่างสนิทกับธรรมชาติ จนกล่าวได้ว่าใช้ชีวิตที่เรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติ ถือว่าธรรมชาตินั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตจิตใจของคน พวกเขาอาศัยธรรมชาติเป็นแหล่งหาเลี้ยงชีวิต ดังความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกว่า

5.2.1 ด้านการประกอบอาชีพ

บรรพบุรุษของชาวลาว-ไทยส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำไร่ทำนา การปลูกต้นไม้ นอกจากอาชีพเกษตรกรรมแล้วยังมีการล่าสัตว์ การเก็บของป่า หาแร่ ตามธรรมชาติ การปั่นหม้อ และการค้าอีกด้วย ดังความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกกล่าวในแต่ละเรื่องคือ

1. เกษตรกรรม

...ลัวะผู้หนึ่งอายุ 70 ปี มันมีปัญหามากกว่า “ข้าแต่พระพุทธรเจ้า ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็นขาม่อนท่อนคอยพากันไปจ่ายตลาด แต่ข้าพเจ้าต้องจัดได้ไม้แค่เดินไปผู้ซื้อก็รีบซื้อ ผู้ขายก็รีบขายจึงจะได้ข้าวอาหารมากินอิ่มแล้วก็ต้องไปไร่ไปสวน”³

...พระพุทธรเจ้าเสด็จเลียบฝั่งแม่น้ำขึ้นไปทางทิศเหนือเป็นระยะทางประมาณ 10,000 วา ทรงพบลัวะคนหนึ่งกำลังสร้างระหัดพัดน้ำขึ้นในนาปรังอยู่⁴

...พระพุทธรเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่โคนต้นไม้บนนาคันหนึ่ง มีคนแก่ 2 คน ปลูกดอกกุนนาค แล้วนำดอกกุนนาคไปขายเลี้ยงชีวิต⁵

2. การล่าสัตว์/การประมง

...ในกาลนั้นชาวบ้านทั้งหลาย บางพวกก็ไปล่าสัตว์มีเนื้อถวายพรายเป็นต้น บางทีเขาก็ไปหาปลาในแม่น้ำ⁶

...ดูทั้งหลายไปดักขายดักนกทั้งไว้กลางกิ่งโน้น นกแก้วมาถูกตาขาย พาเอาขายบินไปหมด เหลือแต่ความว่างเปล่า⁷

³ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 4 หน้า 28.

⁴ เรื่องเดียวกัน, ผูก 10 หน้า 5.

⁵ เรื่องเดียวกัน, ผูก 10 หน้า 26.

⁶ เรื่องเดียวกัน, ผูก 4 หน้า 44.

⁷ พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดพระธาตุศรีจอมทอง, ผูก 5 หน้า 70.

...พระพุทธเจ้าเสด็จไปทางทิศตะวันตก ยังมีลัวะ 2 คนก็มายังกระทิงเอาเนื้อมา
ย่างไว้⁸

3. การเก็บของป่า

...ข้าแต่พระพุทธเจ้า ข้าพระองค์ทั้งหลายอยู่บ้านเล็กเมืองน้อย ไม่มีอะไรจะมา
รับประทานและทำบุญ ในน้ำก็ไม่มีปลา ในนาก็ไม่มีข้าว เป็นคนยากไร้เจ็บใจ ไม่รู้จะหาอะไรมา
รับประทานกันเท่าซึ่งกระดาอยู่กันไป เมื่อไม่มีอะไรจะรับประทาน ได้เอาหน่อไม้มาต้มมาเผาหุง
กินพอประทังชีวิต⁹

...ในเวลานั้นมีลัวะผู้หนึ่ง ไปหาน้ำผึ้งในป่าเดินสะพายกระบอคน้ำผึ้งกลับมาถึง
ที่นั่น เห็นพระพุทธเจ้าก็บังเกิดความยินดียิ่งนัก¹⁰

4. การหาแร่ธาตุธรรมชาติ

...เราทั้งหลายได้แต่ชวนขวาย เอาทองแดงคั้นนั้น ไปจ่ายขายกินเพื่อเลี้ยงชีวิตจึง
จะพออยู่พอกินเช่นนี้¹¹

...เทวดาทั้งหลายก็นำเอาบ่อเหล็ก บ่อทองคำ บ่อเงิน บ่อทองแดง บ่อแก้ว บ่อ
กำมะถัน บ่อตะกั่ว เป็นต้น มาโปรยปรายไว้ให้คนทั้งหลายอาศัยทำอาศัยกิน¹²

5. งานหัตถกรรม

...จากนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จไปสู่เมืองพะยาว ทรงพบช่างทองผู้หนึ่งแล้วพระ
องค์เสด็จขึ้น สู่ห้วยคอยแห่งนั้น ประทับอยู่ด้านตะวันออกยินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก
ยังมีพระยาองค์หนึ่งพระนามว่า สุตตโสมราช ก็รับสั่งให้แต่งแปร่งแผ่นทองนำมาถวายแก่พระ
พุทธเจ้า¹³

...จากนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงบ้านกุมภการเศรษฐียังมีลัวะผู้หนึ่งเป็นเศรษฐี
ช่างหม้อปั้นหม้อขาย¹⁴

6. การค้าขาย

...พระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงสถานที่หนึ่งทรงพบชายสามคนสวมเสื้อเกราะ ฝ่าเท้า

⁸ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 10 หน้า 29.

⁹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 5 หน้า 13.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, ผูก 9 หน้า 33.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 4 หน้า 36.

¹² เรื่องเดียวกัน, ผูก 8 หน้า 7.

¹³ เรื่องเดียวกัน, ผูก 9 หน้า 15.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, ผูก 10 หน้า 18.

ภาษีจากพ่อค้าที่เดินทางไปมา¹⁵

...จากนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงบ้านลัวะแห่งหนึ่ง อยู่ในเขตแดนเมืองหงสาวดี ข้างแม่น้ำระมิงค์ด้านตะวันตก พวกเขาย่อมค้าขายติดต่อกันเสมอ¹⁶

5.2.2 เรื่องบ้านและชุมชน

ชาวลาว-ไทยแต่โบราณนิยมสร้างบ้านอยู่ตามที่ราบและริมแม่น้ำใหญ่ ส่วนที่เป็นชาวเขาก็ตั้งบ้านเรือนตามลำห้วย ดังความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกว่า

...เมื่อก่อนอยู่บ้านแห่งหนึ่งไม่ค่อยดีจึงชวนกันล่องน้ำมาตามขุนแม่น้ำนี้แต่สมัยพ่อแม่แล้วมาตั้งบ้านอยู่บนฝั่งแม่น้ำ¹⁷

...พระพุทธเจ้าเสด็จเลียบขึ้นมาจากฝั่งแม่น้ำระมิงค์มาถึงหินก้อนหนึ่ง พระพุทธเจ้าก็ทรงประทับนั่งบนหินก้อนนั้น เทวดาก็นำอาภรณ์มาถวายพระพุทธเจ้า เหตุการณ์นี้จึงได้ชื่อว่า “หริภุญชัยประเทศ”¹⁸

...อันว่าบ้านของพวกข้าพระองค์ทั้งหลายตั้งอยู่ที่นี่เป็นอันอดอยากยิ่ง น้ำก็มีไม่มากลิกประมาณปลีแข้งปลีแขน ได้กินได้ใช้เพราะแม่น้ำใหญ่กลางปี ถ้าถึงฤดูแล้วก็จะแห้งหมด¹⁹

เรื่องชุมชนนั้นชาวโบราณมีรูปแบบการจัดระบบชุมชนออกเป็นหมู่บ้าน เมืองเล็กเมืองใหญ่ ดังความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกว่า

...เมืองนี้จะได้ชื่อว่า เมืองอาฬวี จักเป็นใหญ่แก่เมืองทั้งหลาย ลัวะทั้งหลายจะมาอยู่กินในเมืองนี้ประมาณครึ่งหมื่น²⁰

...ดูราชวเราทั้งหลาย บัดนี้พระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าแก่โลก เสด็จมาโปรดคนและเทวดาทั้งหลาย ตามลำดับบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลาย จนกระทั่งเสด็จมาถึงบ้านเราประทับอยู่ที่ด่านประตูเมืองแห่งเราทั้งหลาย²¹

...เมืองธัญญาคินครนั้นเป็นเมืองใหญ่ เป็นประธานกว่าคนทั้งหลายที่อยู่ในเวียงทั้งหมด เป็นเมืองที่บริบูรณ์เต็มไปด้วยเสนาอำมาตย์ พราหมณ์ ปุโรหิต เศรษฐี คหบดี ราษฎร ภูมิจิต ราชประชา พ่อค้า พระเถร มียศสมบัติอันรุ่งเรืองมากนัก คนทั้งหลายก็ประกอบด้วยปศาว

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, ผูก 4 หน้า 41.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, ผูก 9 หน้า 26.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, ผูก 5 หน้า 25.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, ผูก 1 หน้า 21.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 5 หน้า 18.

²⁰ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 4 หน้า 29.

²¹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 4 หน้า 43.

ศรัทธา ย่อมบูชามหาเจดีย์ธาตุราบสิ้นอายุแห่งเขา²²

ในเรื่องการทำกิจกรรมร่วมกันชาวโบราณ นอกจากจะประกอบอาชีพต่าง ๆ เลี้ยงชีวิตแล้วยังหาเวลาเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะในการสร้างพระธาตุเจดีย์ต่าง ๆ ดังความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกว่า

...ในกาลนั้นจะมีนักปราชญ์ผู้หนึ่งเป็นผู้มีปัญญามาก มีศิลปวิบุลย์จะมาประจำอยู่ที่นี่ ในกาลนั้นพระยาจะทำเอาวัตถุข้าวของทั้งมวลออกมาแล้วจะได้ปรึกษากัน เพื่อบูรณะก่อสร้างพระมหาเจดีย์ธาตุให้เจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก²³

...ลัวะอ้ายควน นำเกศาธาตุพระพุทธรูปบรรจุในกระบอกล้อมรั้ว แล้วเอาใส่ผอบทองคำใหญ่ได้ 7 กำมือ บุคหลกกว้าง 18 วา ลึก 500 วา เอาผอบธาตุประดิษฐานไว้ท่ามกลาง แล้วลัวะอ้ายควนก็เอาข้าวของเงินทอง เครื่องสักการบูชาใส่ 7 แสน 7 หมั่น 7 พัน คนทั้งหลายใส่ 7 ล้านทองคำ²⁴

คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้สื่อให้เห็นวัฒนธรรมและประเพณีของชาวโบราณบางประการ มีทั้งสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันและมีอีกบางเรื่องที่เป็นจารีตประเพณีเฉพาะของเผ่าชนแต่ละกลุ่ม ดังความว่า

...พระพุทธรูปเสด็จถึงเมืองวิเทษในกาลครั้งนั้น พระยาวิเทษพอได้สดับรับข่าวว่า พระพุทธรูปเสด็จมามตตามชนนั้น ก็ทรงโสมนัสเป็นอันมากจึงทรงให้รับแต่งโภชนาหารใส่ในถาดทองคำบรรทุกบนห้วช้างแห่งพระองค์ แล้วไปต้อนรับพระพุทธรูป พระพุทธรูปไม่คอยทรงพอพระทัย²⁵

...ในกาลนั้น พระพุทธรูปไม่ทรงรับข้าวโดยง่าย พระองค์ทรงรำพึงพุทธรูปประเพณีว่า “ธรรมดาว่าพระพุทธรูปทั้งหลายที่ล่วงไปแล้ว ย่อมรับเอาข้าวบิณฑบาตรด้วยบาตรอันเป็นประเพณี” ในขณะนั้นท้าวจุลโลกบาลทั้งสี่ ทราบความคิดคำนึงของพระพุทธรูปจึงนำเอาบาตรหินบาตรแก้วมาองค์ละ 2 ลูก แล้วก็น้อมถวายแก่พระพุทธรูป จึงนำเอาฝาบาตร เริงบาตร และสายบาตร พระพุทธรูปองค์ทรงรู้พุทธรูปประเพณีว่า “ไม่ควรทรงบาตรหลายลูก” สมควรทรงบาตรแต่ลูกเดียว ทรงรำพึงเช่นนี้แล้วจึงทรงนำบาตรสี่ลูกนั้นซ้อนกันแล้วทรงอธิษฐานให้เป็นลูกเดียวกันด้วยเหตุนี้บาตรจึงมีสี่ขอบ²⁶

²² เรื่องเดียวกัน, ผูก 3 หน้า 10.

²³ เรื่องเดียวกัน, ผูก 4 หน้า 2.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, ผูก 9 หน้า 19.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, ผูก 1 หน้า 32.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, ผูก 2 หน้า 25.

...ยามนั้นลัวะสองคนลงมาหาซื้อ ไก่ เพื่อทำขวัญว่าอันไทยเมืองจึงถามว่า “สองเจือมาหาสังนั้นจำ” ว่าอันแต่นั้นลัวะจึงกล่าวว่า “ข้าทั้งสองมาหาซื้อไก่ เพื่อเรียกขวัญนั้นคาย” พวกไทยถามว่า “ดูนี่สูงจะหาไก่ไปทำขวัญคงจำ” ลัวะสองคนจึงกล่าวว่า “ข้าวคำคำคือถึงเดือน 3 ก็ทำอยู่ขวัญ ปี เดือนใหม่ และบัดนี้ก็จัดเอาเข้าถึงเดือน 4 คาย จักว่าเป็นภาษาลาวว่า สังขาน ปี เดือนใหม่ คำโบราณว่า เลกสังกราดขึ้น แล้วให้มีข้าวต้ม ข้าวหนม ก็หากราดธนาผู้เฒ่าผู้แก่มาทำขวัญคาย” ²⁷

จากตัวอย่างที่กล่าวมานั้นทำให้เราเข้าใจวิธีการดำรงชีวิตของชาวโบราณในหลายๆ เรื่อง วิถีชีวิตเหล่านั้นเหมือนฐานหล่อหลอมชีวิตจิตใจของชาวโบราณมาหลายชั่วคน จนพวกเขารู้ว่าแบบแผนการดำรงชีวิตเช่นนั้นเป็นกฎในการดำรงชีวิตของตน ความเคยชินต่าง ๆ ที่ได้ยึดถึงปฏิบัติกันมาจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่งาม เพื่อให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปนำมาปฏิบัติสืบ ๆ กันมา แนวทางปฏิบัติที่เป็นครรลองเหล่านั้นจึงเป็นเกณฑ์ทางความดีที่ชาวโบราณยึดถือกันมา หากปฏิบัติถูกต้องตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมานั้น ก็จะถือว่าดีงาม และหากมีการฝ่าฝืนก็จะถือว่าไม่ดีไม่งาม หรือร้ายแรงกว่านั้นจะถือว่าเป็นเรื่องกาลกิณี จังไร ขวงบ้านขวงเมือง แนวความคิดความเชื่อเหล่านั้นถึงแม้ว่าไม่ได้มีการวิเคราะห์ หรือพิสูจน์เพื่อทราบข้อเท็จจริงให้กระจ่างชัดแต่คนโบราณก็ปักใจเชื่อว่าสิ่งที่ตนยึดถือปฏิบัติมานั้นเป็นสิ่งถูกต้องดีงามอยู่แล้ว

จากวิถีชีวิตดังกล่าวได้ส่งผลทำให้ทัศนคติของคนที่มีต่อกัน เต็มไปด้วยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การมองโลกจึงมีแต่แง่ดี ความเคยชินในการดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายนั้นบวกกับคติในการมองโลกในแง่ดีได้หล่อหลอมชีวิตจิตใจพวกเขารุ่นแล้วรุ่นเล่า ให้กลายเป็นคนรักพวกพ้องเพื่อนฝูง รักชาติ และสามัคคีกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ขยันทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แนวความคิดและแบบแผนการดำรงชีวิตแบบนี้ได้หยั่งรากลึกจนกลายเป็นส่วนสำคัญของชีวิตจิตใจ และได้กลายเป็นขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติสืบ ๆ กันมาหลายชั่วอายุคน ฉะนั้นทุก ๆ การกระทำถ้าหากเป็นไปตามครรลองดังกล่าว ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีได้รับการสรรเสริญจากสังคม แต่ในทางตรงกันข้าม หากกระทำการใดที่ขัดกับครรลองดังกล่าวก็จะถือว่าเป็นสิ่งไม่ดีไม่งามและจะต้องถูกประณามถูกปฏิเสธจากสังคม

5.3 แนวความคิดเรื่องความดีตามแบบดั้งเดิมของชาวลาว-ไทยโบราณที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก

คำว่าชาวลาว-ไทยโบราณในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกก็คือประชาชนที่อยู่อาศัยในอาณาจักรล้านนา และล้านช้างเมื่อครั้งอดีตนั่นเอง ส่วนการจะค้นหาแนวความคิดเรื่องความดีของชน

²⁷ เรื่องเดียวกัน, ผูก 7 หน้า 8.

ชาติเหล่านี้เราสามารถสืบสาวจากหลายแหล่ง ซึ่งเป็นที่มาของความเข้าใจ เช่น จากงานเขียนทางวรรณกรรมทั่ว ๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับชนชาติเหล่านี้ จากร่องรอยทางสถาปัตยกรรม และจากขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่เคยยึดถือและปฏิบัติกันมาเหล่านี้เป็นต้น

ในบทนี้ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตในการสืบค้น เฉพาะแต่สิ่งที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกเท่านั้น ประเด็นที่จะนำมาศึกษาเป็นเรื่องความดีที่ชนชาติเหล่านี้ได้แสดงออกในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่ เช่น เรื่องความรักใคร่สามัคคีปรองดอง ความซื่อสัตย์สุจริต การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส นักปราชญ์ อาจารย์ การเคารพนับถือศาสนา

5.3.1 แนวคิดเรื่องความรักใคร่สามัคคีปรองดองกัน

ชาวโบราณนั้นให้ความสำคัญแก่ความรักใคร่สามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก จนมีคำสอนว่า

“ฮั่วหลายหลักจึงหมั่น ฟั่น้องหลายชั้นจึงดี”

“ซุงยางไม้กลมดียังหักถ่อ บาดว่าฝู้งหมู่เครือหยาบ้องลมต้องกับเพื่อน”

“หลายคนดี หลายผีเสียหัวไก่ หลายไม้ใหญ่ สร้างเขื่อนงาม”

บรรดาคำสอนเหล่านี้ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงการยกย่องสรรเสริญ น้ำใจ แห่งความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปึกแผ่น การร่วมแรงร่วมใจกันนั้นเป็นสิ่งที่ดี จะทำอะไรก็สำเร็จเป็นประโยชน์แก่ทุกคน ในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกก็ได้กล่าวถึงเรื่องความรักใคร่สามัคคีไว้หลายตอนดังต่อไปนี้

...เมื่อกลับถึงบ้านถึงเมืองแล้ว ไทยเมืองทั้งหลายทราบแล้ว พวกเขาก็มาต้อนรับนำข้าวน้ำมากินมาทานนำเขาสองข้าด้วยกัน แต่ว่าเชื้อทั้งสองนี้ไม่มีอะไรจึงยินระอา และไม่กินด้วยอันไทยเมืองนั้นจึงกล่าวว่า ข้าวและน้ำกินก็ยังมีมากนัก สักมาไม่เต็มใจกินทานด้วยเถิด ว่าอันสองข้าจึงมากินด้วยชะแล ²⁸

...ก่อนจะตายมันระลึกนึกถึงน้องชายของมันกับสหายของมันว่า “กูจะตายถ้าได้ตั้งน้องชายสหายรักของกูเป็นผู้ใหญ่อยู่ทางทิศเหนือ และสหายกูผู้ชื่อว่า คชสารอยู่ทิศใต้ บัดนี้กูจะตายไม่ได้ถึงลา เขานี้หนอ” มันจะตายยังเกิดเวทนาผูกพันนี้ เชนนี้ แล้วตายไปโดยตาไม่หลับ ²⁹

นอกจากข้อความที่กล่าวถึงเรื่องความรักใคร่ และสามัคคีกัน แล้วในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกยังมีหลายตอนที่กล่าวถึง เรื่องการไม่ลงรอยกันหรือมีการผัดใจจนต้องทะเลาะวิวาทกัน และผลในที่สุดก็ทำให้บ้านเมืองเหล่านั้นประสบแต่ความไม่ดีไม่งาม ชีวิตไม่ราบรื่นดังความว่า

...ยามนั้นเมื่อเขามาถึงบ้านไปป่าวประกาศบอกกันให้เอาข้าวมาถวายทาน แก่พระ

²⁸ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 7 หน้า 8.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 7 หน้า 10.

พุทธเจ้า เขาริบนำเอาข้าว น้ำโภชนาหารไปถวายแก่พระพุทธเจ้า เขาก็ทะเลาะวิวาทกันว่า "นับแต่พระพุทธเจ้าเสด็จมาเมตตาและไปประกาศเตือนพวกเราทั้งหลาย มันกลับเดินหนีกลับมา เขาทั้งหลายเลยไม่รู้เรื่องราวพระพุทธเจ้าเสด็จมาเมตตา สู้ทั้งหลายรู้เห็นว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาเมตตา กลับมีใจเฉื่อยช้าจะขานตอบคำถามก็ไม่ทัน" ต่างคนก็ต่างว่าให้แกกันทะเลาะกันไปมาจึงไม่คิดรู้ว่า "จะขอรอยพระบาท" พระพุทธองค์จึงตรัสพยากรณ์ว่า "เมืองนี้ต่อไปภายหน้าจักได้ชื่อว่าเมืองคนใจฮี * เขาจะพูดคำใดก็เป็นคำสั้นเหมือนไม่อ่อนหวานแก่หูคนทั้งหลาย..."³⁰

...พระองค์ทรงพยากรณ์ว่า "เมื่อตถาคตมาถึงที่นี่ คนทั้งหลายได้ตระเตรียมกับข้าวอาหารเพื่อจะทำบุญ แต่คำหาญคิดกันว่า "สู้ตั้งหม้อแกงแล้วเอา เกลือกรวดเกลือทรายเกลือหินมาใส่มันไม่ดีไม่อร่อยอะไรเลย ทำไมไม่ไปเอาเกลือของอุณขาวมาใส่" แม้พวกเขาจะมีสมบัติวัตถุที่ดีความดีความอ่านที่ดีมีสินค้ายกดี มีวัวควายที่ดี มีผู้หญิง ผู้ชายที่ดี หากว่าเป็นของต่ำของเลว เขาก็ว่าจะเป็นของดีของใหญ่ หากมีความดีเพียงเล็กน้อย เขาก็จะว่าดีเลยทีเดียวทั้งนี้เป็นเพราะคำพูดที่เขาหาญคิดเถียงว่าให้กัน เมื่อตถาคตมาถึงที่นั่นแล และในบริเวณพวงหลวงแห่งหนึ่งจะได้ชื่อว่า เชียงแห ที่หนึ่งจะได้ชื่อว่าบ่อแห คนทั้งหลายที่เกิดมาในที่นี้ แม้จะมีวัตถุสิ่งของยศศักดิ์ใหญ่โตเพียงใดก็ดี คนอื่นก็จะหาญคิดเถียงว่า ไม่ดีไม่งามจะลำบากด้วยคำหาญคิดเถียงของคนอื่นอยู่เสมอ บ้านเหล่านี้ไม่ลงรอยกันต่างก็จะยึดถือถ้อยคำของตนเป็นใหญ่ พระบาทตถาคตนี้จะได้ชื่อว่าพระบาทบ่อแห"³¹

...คนทั้งหลายรู้ว่าพระองค์เสด็จมาเมตตาเช่นนั้น ต่างก็กล่าวว่า "สาธุเป็นการดีพระพุทธเจ้าเสด็จมาเมตตา เราทั้งหลายจะได้ทำบุญทำทานเป็นการดียิ่งนัก เราทั้งหลายอยู่บ้านที่มีผู้เดินทางผ่านต้องได้เลี้ยงดูต้อนรับแขกที่เดินมาทุกวัน จนปวดหัว หาคความสุขไม่ได้สักเวลา" บางคนชักไปทางบกบางคนถึงวนไปทางน้ำหาที่จะเป็นสุขใจไม่มีเลย คำที่เขาถกเถียงกันทั้งหมดนี้ไม่เป็นมงคล คำดีไม่มีสักคำเดียวแต่พวกเขาก็นำข้าว น้ำโภชนาหาร ผ้าผ่อนแผ่นแพรมาถวายทานแต่พวกเขาสักการบูชา แล้วครัสพระกรณ์ว่า "เมืองนี้ต่อไปภายหน้าจะบังเกิดเป็นดังคำพูดของพวกเขาจะเป็นอันคับแค้นแน่นใจ หาคความสุขสำราญไม่ได้ แขกทางทิศใต้ก็จะมาผ่านเมือง แขกทางทิศเหนือก็จะมาเบียดเบียนข่มเหง บางครั้งก็จะถูกชักไปทางบกบางครั้งก็ถูกดึงไปทางน้ำ บางครั้งก็จะถูกลากไปทางหาด บางครั้งก็จะลากไปวัง ชาวเมืองนี้ก็จะบ่นครางแต่ความยากลำบากจิตใจ ไหวหวั่นจนหวั่นหว่นหวลเกิดเพราะคำพูดของเขาที่กล่าวต่อหน้าตถาคตเป็นครุภาวะอันหนักยิ่ง ภาย

³⁰ เรื่องเดียวกัน, ผูก 4 หน้า 33.

³¹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 5 หน้า 17.

* ฮี แปลว่าสั้น ๆ แคบ

หลังจะยากไร้เสียใจไปทุกที่³²

...สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงเสด็จเลียบภูเขาถูกหนึ่งแล้วทรงประทับที่ยอดภูเขา ถูกนั้น ในเวลานั้นคนทั้งหลายไปทุ่งนาหาปลาเสียสิ้น คงค้างอยู่แต่บูยาเลี้ยงหลานเห็นพระพุทธรเจ้าเสด็จมาเมตตาเช่นนั้น ก็ไปบอกคนทั้งหลายที่ไปตกน้ำหาปลา คนที่ไปตกน้ำหาปลาผู้ที่อยู่ไกลไม่ได้ยินถนัดก็ยกกันหยอกหัวกันเป็นที่สนุกหนีห่างออกไป ผู้เฒ่าผู้แก่ก็มีความโกรธตะโกนคำว่า “พระพุทธรเจ้าเสด็จมาโปรดเราทั้งหลาย ดูทั้งหลายช่างโง่งมยิ่ง กลับหาปลาอยู่ในน้ำ”...พระพุทธรองค์จึงทนายว่า ห้วยน้ำที่เราหาปลาและคำกันนั้นจะได้ชื่อว่าวังแดง ภายหลังจะแปรว่าวังแสนน้ำในแม่น้ำนี้บุคคลใดได้อาบได้กินมากจะกลายเป็นคนพาลมักกระทำอนาจารทรกรรมแก่ตน เพราะคำพูดคำคำว่าเป็นไปเป็นงำนนั้นแล”³³

จากข้อความที่กล่าวมานั้นได้แสดงให้เห็นว่าคนโบราณนั้นให้ความสำคัญของสรรพคุณที่มีจิตใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คนอื่น และรักใคร่ญาติพี่น้องเพื่อนมิตรสหาย การกระทำการต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ดีงาม ในภพหน้าบุคคลเหล่านั้น และบ้านเมืองนั้นจะมีแต่ความสมบูรณ์ และสุขสบายทุกอย่าง แต่ในทางตรงกันข้าม หากบ้านใดเมืองใดมีแต่การแบ่งแยกกัน ผิดเถียงวิวาท และไม่ให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คนอื่น บุคคลเหล่านั้นและบ้านเมืองเหล่านั้นจะพบแต่ความทุกข์ยากลำบากและมีอุปสรรคต่าง ๆ ประการตลอดไป รวมความว่าคนโบราณนั้นให้ความสำคัญของคนที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อกว้างขวางช่วยเหลือคนอื่นว่าเป็นคนดีและเป็นที่ยอมรับของสังคม บุคคลที่ช่วยเหลือคนอื่น ไม่ทำให้คนอื่นลำบากและมีความรักที่รักน้องจึงเป็นคนดีที่สังคมยกย่อง

5.3.2 เรื่องความซื่อสัตย์สุจริต

ความซื่อสัตย์หมายถึง การไม่โกหก การไม่ขโมย และการทำตามหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมายด้วยความบริสุทธิ์ใจ ในเรื่องของความซื่อสัตย์นั้นคนโบราณถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะกล่าวว่าคน ๆ นั้นดีหรือไม่ น่าคบหาสมาคมด้วยหรือไม่ พวกเขาจึงมักจะมีคำถามเพื่อให้คิดเตือนใจว่า “ไม่คบเอาไว้ทำขอเหล็กงอเอาไว้ทำเกี่ยวคนคดเกี่ยวเอาไว้ปัด”

ความหมายก็คือไม่ถึงจะคดก็ยังทำเป็นตะขอ (เพื่อแขวนเสื้อผ้าหรือภาชนะต่าง ๆ) เหล็กงอก็ยังมิประโยชน์ คือเอามาฝนให้คม แล้วทำเป็นเคียวเพื่อเกี่ยวข้าว ส่วนคนคดเกี่ยวทุจริตคิดโกงนั้นเอาไว้ก็ไม่ดีจึงควรละเว้นและไม่คบหากับคนที่มีใจคดโกงไม่ซื่อสัตย์ ในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์ไว้ดังความต่อไปนี้

...พระยาชตุตรนคร ทรงสดับข่าวอันมาแห่งพ่อค้าเหล่านั้นก็ทรงรำพึงว่า “แต่ก่อน

³² เรื่องเดียวกัน, ผูก 5 หน้า 30.

³³ เรื่องเดียวกัน, ผูก 6 หน้า 27-28.

มาหมู่พ่อค้าจกมาถึงเมืองเราได้ต้องใช้เวลาเดือนหนึ่งแต่พ่อค้าเหล่านี้ กลับใช้เวลา 7 วันเท่านั้นมาถึงเมืองเราว่าจะมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งหนุ่นามาแน่” ทรงรำพึงเช่นนั้นแล้วก็รับสั่งให้อำมาตย์ไปนำเอาพ่อค้าพี่น้องเข้ามาเฝ้าตรัสถามว่า “ดูราพ่อค้าทั้งสองท่านพากันมาถึงเมืองเราเป็นการรีบด่วนหนักใช้เวลาเดินทางเพียง 7 วัน มีเหตุเคื่องร่อนประการใดในหนทางหรือ” พ่อค้าทั้งสองรำพึงว่า “หากว่าเราจะกล่าวเท็จว่าเกิดโกลาหลอันตรายในระหว่างทางมากจึงรีบเร่งเดินทางโดยด่วน จักโกหกอย่างนี้ดูไม่ควรเราจักเสียชื่อเสียงเสียศักดิ์ เป็นบาปแก่เราแล” รำพึงเช่นนั้นแล้วจึงกราบทูลตามที่มี³⁴

ความในตอนนี้ได้กล่าวถึงสภาวะอันจำเป็นของพ่อค้าสองพี่น้อง ที่จะต้องได้ใคร่ครวญว่าควรพูดเท็จหรือพูดจริงจะเป็นการดี หากพูดตามความจริงของที่มีค่าแพงที่สุดที่ได้มาคือพระเกศาธาตุก็จะถูกพระยาเชตุตร ยึดเอา หากพูดโกหกของก็จะไม่หาย แต่จะเสียศักดิ์เสียสิบลครันได้พิจารณาให้รอบครอบแล้วพ่อค้าทั้งสองก็ยอมพูดความจริง แม้ว่าของที่จะต้องเกียสนั้นจะมีค่าเหนือชีวิตก็ตามจึงเข้ากับคำกล่าวที่ว่า “เสียชีพ แต่ไม่ยอมเสียศักดิ์”

นอกจากความซื่อสัตย์ที่แสดงออกทางวาจาแล้ว การพยายามทำหน้าที่ให้สำเร็จก็ถือว่าเป็นความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานเหมือนกัน ดังความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกว่า

...พระเจ้าอุปลาราชให้ตักลงนันทเกริปาวประกาศแก่คนทั้งหลายครบ 7 วัน ให้คนทั้งหลายมาประชุมกันเป็นอันมาก แล้วมีพระตรัสถามคนเหล่านั้น ทั้งคนแก่และคนหนุ่มไม่มีใครแม้แต่คนเดียวที่จะรู้จักคอยสังคฺตระ พระเจ้าอุปลาราช และพ่อค้าทั้งสองรู้สึกโทมัสมาก แต่พระองค์ก็เล้าโลมพ่อค้าทั้งสองว่า “เมื่อเราไม่อาจหาคอยสังคฺตระให้พบได้ เราก็จะเอาพระเกศาธาตุไว้ในที่ใดที่หนึ่งที่สมควรนั้นแล” พ่อค้าทั้งสองกราบทูลว่า “ข้าเจ้าทั้งสองไม่อาจล่วงข้ามฝ่าฝืนพระดำรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้แล” กราบทูลแล้วก็ร้องไห้คร่ำครวญตอกขกหัวอยู่ก็มีแล³⁵

...อย่าทำอนาจารด้วยมโนทุจริตคือทำความชั่วด้วยใจอกิษณา มีใจโถมมากพอมองเห็นของถวายทานมีมากเกิดใจอิสสาอยากได้ มีใจพยายามหาขนาดท่านผู้มีพระคุณและมีใจเป็นมิงฉาทิฐคือถือเอาลัทธิอื่นอันผิดจากคำสอนของพระพุทธเจ้าเหล่านี้ชื่อว่า ทุจริตด้วยกาย ด้วยปาก และด้วยใจ³⁶

จากข้อความที่กล่าวนั้นให้เห็นว่าคนโบราณนั้นมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และสัจวาจาเป็นอย่างมาก เมื่อรับปากต้องทำให้ได้ แม้ว่าจะมีความยุ่งยากและกันดารเพียงใด พวกเขาก็จะ

³⁴ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 2 หน้า 29.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, ผูก 2 หน้า 37.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, ผูก 4 หน้า 5.

พยายามจนสำเร็จให้ได้ ความซื่อสัตย์ต่อวัตถุสิ่งของและต่อลัทธิความเชื่อก็เป็นการวัดคุณค่าอีกอย่างหนึ่งของคนในสมัยโบราณเช่นกัน

5.3.3 เรื่องการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส และเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์

ทัศนคติและความเชื่อที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวบ้านในสมัยโบราณที่จะมองพฤติกรรมของแต่ละคนว่าดีหรือไม่ดีนั้นจะพิจารณาบุคคลตั้งแต่อยู่ในสถาบันครอบครัวว่าเขาเป็นคนบอกสอนง่ายหรือไม่ อยู่ในโอวาทคำสอนของผู้ใหญ่หรือไม่ จากนั้นจึงขยายไปสถาบันการศึกษา โดยประเมินว่าเขาเชื่อฟังคำบอกสอนของครูบาอาจารย์มากน้อยเพียงใด หากมีใครละเลยไม่เชื่อฟังโอวาทของพ่อแม่และไม่เชื่อถือนำคำสอนของครูบาอาจารย์ก็จะบอกว่า เขาเป็นคนไม่ดี ในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวดังนี้

...สมัยเมื่อพระพุทธเจ้ากัศสปะตรัสรู้แล้ว พระองค์ได้เสด็จมาสอนข้าพระองค์ว่า “ให้รักษาศีล 5 ไม่ให้มาสัตว์” ข้าพระองค์ก็ไม่ล่วงเกินคำสอนของพระพุทธเจ้าเมื่อรับเอาแล้วก็ปฏิบัติตามทุกประการ พระพุทธเจ้ากัศสปะทรงประทานผ้าจีวรให้แก่ข้าพระองค์³⁷

...พระพุทธเจ้าทรงท่านายว่า “พ่อค้าทั้งสี่คนที่เป็นชาวบ้านสุททาวาสนี้ ผู้เป็นหัวหน้าแก่กว่าเพื่อนนั้น เป็นผู้ค่อนข้างมีปัญญาฉลาดกว่าพ่อค้าอีกสามคน เขาทั้งสามคนไม่อาจจะล่วงจะเมิดคำพูดของเขาได้ ต่อไปภายหน้าพ่อค้าที่เป็นหัวหน้าจะมากัดในเมื่อนี้เป็นใหญ่กว่าคนทั้งหลาย คนทั้งหลายจะฟังคำสั่งสอนของเขาทุกคน บ้านเมืองนี้จะอยู่สุขสำราญบานใจยิ่ง”³⁸

...ยักษ์สมาทานเอาศีล 5 แล้วเขี้ยวสองซี่ที่งอกฟันริมปากออกมาก ก็หลุดออกไป เล็บมือยาวก็ตกเสีย ขนคิ้วก็ตกเสีย ก็หากเป็นผู้คงาม แล้วมันจึงไหว้พระพุทธเจ้าว่า “เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อก่อนข้าพระองค์ไม่รู้ก็เสมอตาย บัดนี้พระองค์ทรงสั่งสอนให้เลิกเสียจากกรรมบาปเช่นนี้ ข้าพระองค์มีความยินดียิ่ง”³⁹

จากตัวอย่างข้อความที่กล่าวมานั้นทำให้เราเข้าใจทัศนคติของคนโบราณที่ว่า การเชื่อฟังคำบอกสอนของผู้ใหญ่ครูบาอาจารย์นั้นเป็นสิ่งที่ดี เหมือนดังบรรดาลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าที่เชื่อฟังคำสั่งสอน รักษาดีอย่างเคร่งครัดและในทางกลับกันหากใครไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ และไม่เชื่อฟังคำบอกสอนของผู้ใหญ่คนโบราณจะถือว่าเป็นคนไม่ดี และเกิดภัยอุบาทว์ที่เกิดขึ้นแก่บ้านนั้นเมืองนั้น

ฉะนั้น คนโบราณจึงถือคติที่ว่า “คนดีนั้นต้องบอกร่าง สอนง่าย และอยู่ในกรอบของจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา ไม่เป็นคนแหกกฎนอกคอก”

³⁷ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 2 หน้า 42.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, ผูก 6 หน้า 21.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 9 หน้า 6.

5.3.4 เรื่องการเคารพนับถือศาสนา

คำว่าศาสนาในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกก็คือพระพุทธศาสนานั้นเอง เท่าที่ศึกษาคูราละเอียดแล้วไม่มีเรื่องราวของศาสนาอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ตามความเชื่อดั้งเดิมของคนโบราณนั้นการเป็นคนดี นอกจากจะมีการประพฤติดีแล้วเรื่องของความเชื่อถือและการเคารพต่อหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาก็เป็นเรื่องที่คนสมัยก่อนให้ความสำคัญมากเช่นกัน จนมีคำคำหนึ่ต่อคนที่ไม่นับถือศาสนาและประพฤติผิดต่อพระพุทธศาสนาว่า “คนไม่มีชาติไม่ศาสนา” พวกนี้ก็จะเป็นคนเลวที่สังคมยอมรับไม่ได้ หรือคำพูดที่ว่า “แม่ร้าง (หม้าย) 3 ตัว จั้ว 3 วัด (เณร 3 วัด)” คนพวกนี้ก็คบหาไม่ได้ ความหมายก็คือ หากหญิงใดแต่งงานแล้วมีการหย่าร้างกับสามีถึง 3 ครั้ง ไม่ควรคบหาสมาคมกับหญิงคนนั้นอีกต่อไป ถือว่าเป็นหญิงไม่ดี ใจโลเล ไม่นั่นอน ชายหนุ่มทั้งหลายควรหลีกเลี่ยง เช่นเดียวกับจั้ว (เณร) หากถูกจับสึกถึง 3 ครั้ง หรือถูกเจ้าอาวาสขับออกจากวัด และเปลี่ยนวัดเรื่อยไปถึง 3 วัด แล้วจะถือว่าเป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบหาสมาคมกับคน ๆ นั้นอีกต่อไป จากตัวอย่างที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นว่าคนโบราณได้ถือเอาการเคารพต่อศาสนาและการปฏิบัติต่อหลักธรรมคำสอนเป็นเกณฑ์อันหนึ่งเพื่อวัดความดี ความเลว ของคนด้วย เพื่อนำไปสู่การยอมรับว่า ควรหรือไม่ควรในการจะร่วมสมาคมกับคนนั้น

ในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงการให้คนเคารพนับถือพระพุทธศาสนาในหลายตอนหรืออาจกล่าวได้ว่าเกือบทั้งหมดทุกผูก ซึ่งการกระทำของคนของเทพ และสัตว์เหล่านั้นมีทั้งสิ่งที่เป็นไปด้วยความถูกต้องซึ่งเป็นการแสดงถึงความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังมีอีกหลายแห่งการประพฤติปฏิบัตินั้นยังมีบางสิ่งไม่ถูกไม่ควร นับทั้งการประพฤติและกายวาจาถึงความได้กล่าวว่

...พระยาเชตุพนครได้ทรงสดับถ้อยคำเช่นนั้นก็ทรงบังเกิดปีติปราโมทย์ เป็นอันมากจึงพระราชทานรางวัลเครื่องลาภสักการแก่พ่อค้าทั้งสอง แล้วตรัสว่า “ดูราพ่อค้าทั้งสองเรามีความประสงค์อยากดูพระเกศาธาตุยิ่งนัก” พ่อค้าทั้งสองได้ยื่นพระกระแสนับนั่งเช่นนั้นก็ไปอัญเชิญพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้ามาให้ทอดพระเนตร พระองค์ก็ทรงอภิวัตด้วยพระราชศรัทธาอันยังทรงบังเกิดปีติ และศรัทธาอันไม่หวั่นไหวตรัสว่า “เราจะคัดศีรษะของราบุชาพระเกศาธาตุ” พระราชเทวีได้ทูลห้ามไว้ว่า “ทเวะ ข้าแต่มหาราชเจ้าปกเกล้าพระองค์ทรงดำรงพระชนม์ยืนยาวไปก็ยังมีโอกาสได้ทรงอุปฐากพระเกศาธาตุยังมีประโยชน์มากกว่า” ดังนี้ พระเจ้าเชตุพนคร ทรงรับคำแล้วพระองค์ก็ทรงถอมงกุฏอันประจิตรด้วยรัตนสุวรรณมณียอดช้อยได้หันขอคน่อมบุชาพระและเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า⁴⁰

⁴⁰ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 2 หน้า 31.

...เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์เช่นนี้แล้วก็เสด็จไปสู่ภูเขาภูหนึ่ง มีรูปร่างลักษณะเหมือนช้างนอนหมอบพระองค์ประทับพักอยู่ที่นั่น มีพ่อลัวะสองคนสะพายกระบองน้ำผึ้งเดินล่องมาตามทาง มาพบพระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ ลัวะทั้งคู่จึงปลิดเอาใบตองเย็บเป็นกระทงไต้ น้ำผึ้งทูลถวายแก่พระพุทธเจ้า แล้วลัวะทั้งสองคนก็กราบบังคมทูลอาราธนาขอให้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่นั่น เพื่อทรงเมตตาสั่งสอนแล้วก็กลับไปบอกพวกลัวะด้วยกันให้มาเฝ้าพระพุทธเจ้า⁴¹

...เมื่อพระองค์ทรงพยากรณ์เช่นนี้แล้วพระพุทธเจ้าพร้อมหมู่บริวาร ก็เสด็จไปถึงที่แห่งหนึ่งคนทั้งหลายก็มาไหว้ต้อนรับแล้วก็พูดกันว่า “พระพุทธเจ้าเสด็จมาเมตตาเราครั้งเดียวเท่านั้น เราไปฆ่าเปิดฆ่าไก่มาถวายทานแก่พระพุทธเจ้ากันเถิด ลางฝูงว่าไปฆ่าห่านมาทานเถิด”

ในเวลานั้นมีลัวะผู้หนึ่งมีอายุมากกว่าลัวะทั้งหลายกล่าวว่า “ดูรา ชาวเราทั้งหลายบัดนี้พระพุทธเจ้าเสด็จมาเมตตาเราเพียงครั้งเดียวสุทนต์ทั้งหลายกลับว่าจะฆ่าเปิด ฆ่าไก่ ฆ่าห่านมาถวายทาน ดูเป็นการไม่เหมาะสมแท้ ๆ เราควรจะแบ่งส่วนอาหารมาถวายทาน⁴²

...ในเวลานั้นพระพุทธเจ้าเสด็จลงไปสู่ริมแม่น้ำแห่งหนึ่ง มีพ่อค้า 4 คน เขาได้เห็นพระพุทธเจ้าก็อภิวาทกราบไหว้ พระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ใครจะสงวนน้ำ พวกพ่อค้าก็เอาผ้าขาวทูลถวายพระพุทธเจ้าทรงนุ่งเป็นผ้าอาบน้ำแล้วก็เสด็จลงไปสู่แม่น้ำ ทรงเหยียบหินก้อนหนึ่ง น้ำลึกเพียงพระปรัศว์ของพระพุทธเจ้าในแม่น้ำนั้นมีพญานาคคนหนึ่งรักษาหาดน้ำที่นั่นมันก็ทูลขอรอยพระบาท พระองค์ก็ทรงเหยียบรอยพระบาทไว้ในที่นั้นให้แก่พญานาค แล้วพระพุทธเจ้าก็เสด็จขึ้นจากแม่น้ำ ทรงนุ่งห่มผ้าแล้วทรงใช้พระบาทคืบผ้าอาบน้ำผืนนั้นโยนให้พวกพ่อค้า ผ้าผืนนั้นเลยกลายเป็นแผ่นทองคำทั้งผืน⁴³

...พ่อค้าก็ใช้คนผู้หนึ่งให้ไปบอกกล่าวแก่คนทั้งหลายว่า “เดี๋ยวนี้พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดเมตตาเราทั้งหลาย เสด็จล่องเรือมาถึงท่าน้ำที่นี่แล้วจงพากันถวายการต้อนรับทูลอาราธนา มาประทับสำราญในบ้านเราที่สุทธาวาสนี้เถิด”

เมื่อนั้นคนทั้งหลายก็ป่าวประกาศกันมาสร้างที่ประทับสำราญของพระพุทธเจ้าโดยรีบด่วน ลางคนก็เอาดอกไม้และเครื่องสักการบูชาต่าง ๆ มาถักการบูชา คนที่มีอายุก็พูดกันว่า “พระพุทธเจ้าประเสริฐทรงบังเกิดพระมหากรุณาเสด็จมาโปรดเมตตาเราทั้งหลายให้ถึงสุข เราทั้งหลายไม่สมควรจะให้พระพุทธเจ้าทรงเหยียบแผ่นดิน” กล่าวเช่นนั้นแล้วก็ป่าวประกาศกันนำเอาผ้าขาวมาปูได้ตั้งแต่แคมเรือลาดถึงที่บ้านสุทธาวาสอันอันเป็นที่อยู่แห่งพ่อค้าทั้งสี่คน ในเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาถึงบ้านสุทธาวาสแล้ว พระองค์ก็สถิตสำราญเหนือพระแท่นที่คน

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 4 หน้า 20.

⁴² เรื่องเดียวกัน, ผูก 5 หน้า 19.

⁴³ เรื่องเดียวกัน, ผูก 6 หน้า 9.

ทั้งหลายลาปลวญแล้ว พวกเขาส่งมาแต่ทิศต่าง ๆ ก็เข้ามาถวายทกราบไหว้สักการบูชาด้วยสุทรมาลาคอกไม้ของหอมทั้งหลาย และแสงหาวัตรอุบายของเงินทอง เสื้อผ้าแก้วแหวนทั้งหลายมาถวายทานมากนัก ⁴⁴

...พระพุทธเจ้าเสด็จเลียบไปตามฝั่งแม่น้ำขึ้นไปทางทิศเหนือเป็นระยะทางประมาณ 10,000 วา ทรงพบตัวคนหนึ่งกำลังสร้างระหัดพัดน้ำขึ้นในน้ำปราง อยู่ลี้จะผู้นี้พอเห็นพระพุทธเจ้าเสด็จมาก็รีบแก้ผ้าโพกศีรษะออกมาเช็ดพระบาทของพระพุทธเจ้า แล้วกลับเอามาโพกหัวตามเดิม เมื่อเอาผ้าเช็ดพระบาทแล้วผ้าผืนนั้นก็กลายเป็นทองคำไปทั้งผืน ⁴⁵

...ต่อจากนั้นพระพุทธเจ้าก็เสด็จลงมา ทรงบรรลุถึงบ้านกุมภะการคือว่าบ้านเศรษฐีช่างหม้อ ก็ทรงประทับอยู่เพื่อแสดงพระธรรมเทศนา 3 วัน 3 คืน และทรงแสดงอานิสงส์สร้างพระพุทธรูปทั้งหลายจึงประกาศบอกกล่าวแก่ชาวบ้านทั้งหลาย ทมิฬทั้งหลายก็นำสิ่งของมาร่วมกันช่วยกันจัดวัตถุทานชักชวนกันเอาเงินที่ใช้ปั้นหม้อมาปั้นพระพุทธรูปได้พระพุทธรูป 3,300,000 องค์ สร้างฐานสร้างแท่นแล้วก็นำมาบูชาพระพุทธเจ้า ⁴⁶

จากตัวอย่างที่กล่าวมานั้นได้ทำให้เราทราบว่าคนโบราณนั้นมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นชีวิตจิตใจ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึงจะที่ไหนก็ได้รับการต้อนรับและบูชาพร้อมทั้งมีการถวายปัจจัยตามแรงศรัทธาเป็นอันมาก มีบางแห่งที่ประชาชนได้ประพฤติกปฏิบัติต่อพระองค์ท่านถูกต้องตามประเพณี ทำให้พวกเขาและบ้านเมืองของพวกเขาได้รับบุญกุศลเป็นอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็มีอีกบางแห่งที่ยังไม่ทราบเรื่องจาริตพุทธประเพณีแต่ในส่วนของคุณศรัทธาแล้วพวกเขาก็ไม่ได้ย่อหย่อนน้อยไปกว่าที่อื่นเลย ฉะนั้น หากจะประเมินความเชื่อถือของชนชาติเหล่านี้ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเห็นว่ามีสูงมาก สถานที่ทุกแห่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงล้วนแต่ได้รับการต้อนรับด้วยความเคารพยำเกรงเหตุที่ทำให้เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าความตื่นตัวด้วยแรงบรรดาลใจที่มีความประสงค์ใคร้อยากให้ตนเป็นคนดีของสังคม บรรลุถึงมรรคผลและได้เข้าสู่นิพพาน ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอันเป็นเป้าหมายที่สูงสุดของความดี และความสุขของมนุษย์

5.4 ปัจจัยทางจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก

การกระทำความดีของแต่ละคนหรือสิ่งที่ทำให้คนแต่ละคนเป็นคนดีนั้นเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น การทำความดีเพราะเห็นคนอื่นทำ หรือทำตามแนวของบรรพชน การทำความดีเพราะกลัวว่าหากทำชั่วจะถูกลงโทษ เป็นต้นจะไม่ยอมรับจะเป็นที่รังเกียจของสังคม แต่ถ้าทำดีจะได้รับ

⁴⁴ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 10 หน้า 12.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, ผูก 10 หน้า 34.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, ผูก 10 หน้า 34.

การยกย่องสรรเสริญจากสังคม และสิ่งหนึ่ง การที่ทำให้คนเป็นคนดีได้นั้นมันเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน โดยการทำความดีนั้นต้องการทำของตนเองไม่ได้ทำตามใคร และทำไปโดยไม่มีแรงกดดันใด ๆ จากภายนอก

ดังตัวอย่างเด็ก 3 คน ไปโรงเรียน ทุกคนไม่เคยขาดโรงเรียนแม้แต่ครั้งเดียว ใคร ๆ ก็ชมว่าเด็กทั้ง 3 คนเป็นเด็กดี มีวินัย แต่เมื่อศึกษาดูข้อเท็จจริงแล้วจะพบว่า

เด็กชาย ก. ไปโรงเรียนทุกวันเพราะเห็นพวกพี่ ๆ ไปกันทุก ๆ วัน ฉะนั้นเด็กชาย ก. จึงไปโรงเรียนทุกวัน

เด็กชาย ข. ไปโรงเรียนทุกวัน เพราะเหตุว่ากลัว พ่อ แม่ จะดุหากวันใดไม่ไปโรงเรียนจะถูกทำโทษ ฉะนั้น เด็กชาย ข. จึงไปโรงเรียนทุกวันเพราะกลัวถูกทำโทษ

ส่วนเด็กชาย ค. ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ไปโรงเรียนทุกวัน แต่เขาไปด้วยความรักในการเรียน และไปด้วยความประสงค์ที่เกิดจากภายในใจของตนเองที่อยากจะไป

จากเรื่องราวของเด็กทั้ง 3 คน นั้นเราพอจะเห็นสาเหตุ ของการทำความดีได้ว่า เด็กชาย ก. ทำความดี ตามแบบอย่างที่คุณใหญ่เคยปฏิบัติมา ส่วนเด็กชาย ข. ทำดี เพราะความกลัวหรือมีสิ่งหลอกล่อ ส่วนเด็กชาย ค. ทำดีเพราะเกิดจากความสำนึกรับผิดชอบของตัวเอง ฉะนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์การทำความดีซึ่งเกิดมาจากแต่ละปัจจัยในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกดังต่อไปนี้

5.4.1 การทำความดีตามแบบประเพณี (Traditional Morality)

เป็นการทำความดีในระดับสามัญชนทั่วไปที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามธรรมเนียมของประชาชน เช่น การนับถือศาสนาที่สืบทอดจากบรรพชนมาถึงอนุชนรุ่นลูกหลาน โดยบางคนยังไม่รู้ด้วยซ้ำว่าการนับถือศาสนานั้นคืออะไร หรือการเคารพนับถือผู้อาวุโส การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสหรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สังคมต่าง ๆ มีหลายอย่างที่คุณกระทำได้กระทำลงไปโดยไม่รู้ว่าทำไปแล้วจะมีประโยชน์อย่างไร มีข้อดี ข้อเสีย อย่างไร เป็นต้น แต่ก็กระทำไปโดยไม่ลังเลใจเพราะเห็นผู้อาวุโสกระทำมาแล้ว เคยกระทำกันมาแต่บรรพบุรุษตั้งความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวว่า

...ยามนั้นมีลัวะสองคนลงมามาหาซื้อไก่ เพื่อทำขวัญ อันไทยเมืองจึงถามว่า “สองเขื่อนมามาหานั้นจ้ะ” ลัวะสองคนจึงกล่าวว่า “ข้าทั้งสองมาหาซื้อไก่เพื่อเรียกขวัญนั้นค้าย” พวกไทยถามว่า “ฤดูนี้สุจะหาไก่ไปทำขวัญดังฤจ้ะ” ลัวะสองคนจึงกล่าวว่า “คำโบราณว่า ข้าวดำคำคือถึงเดือน 3 ก็ทำอยู่ขวัญ ปี เดือน ใหม่ และบัดนี้ก็จัดเอาเข้าถึงเดือน 4 คาย จักว่าเป็นภาษาลาวว่า “สังขาน” ปีเดือนใหม่ คำโบราณว่า เลขสังขราขึ้นแล้วให้มีข้าวต้ม ข้าวหนม ก็หาราชาผู้เฒ่า ผู้แก่มาทำขวัญคาย ⁴⁷

⁴⁷ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 7 หน้า 8.

นอกจากนี้การที่ชาวลา-ไทยที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาที่เสนอมาในตอนต้น ก็เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า ค่านิยมตามประเพณีนั้นมีอิทธิพลใหญ่หลวงในชีวิตของชาวลา-ไทย แต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนา เช่น การบวช การทำบุญ ล้วนแต่ทำตามประเพณีบวกกับแรงศรัทธาทั้งสิ้น

จากความในตัวอย่างได้ชี้ให้เห็นว่าการที่ลัวะไปหาซื้อไก่มาทำขวัญแต่ละปีในวันขึ้นศักราชใหม่นั้น พวกเขาอาจไม่รู้ว่า การทำขวัญนั้นเพื่ออะไร และทำไมจึงทำ แต่พวกเขาก็กระทำกันมาเช่นนั้นสืบ ๆ กันมา ตามคำบอกกล่าวของชนโบราณ หรือแม้แต่การทำบุญทำทานมีบางคนอาจไม่รู้ว่าทำแล้วจะเป็นอย่างไร และทำเพื่ออะไร แต่ก็กระทำไปตามผู้ใหญ่เคยทำ การทำความดีในระดับนี้ ส่วนมากจึงเป็นเด็กที่ไร้เดียงสา ฉะนั้น การทำความดีเอาจริงตามกันแบบนี้ จึงถือเป็นจริยธรรมระดับต้น ๆ โดยผู้กระทำนั้นไม่ได้พิจารณาให้เข้าใจก่อน ถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาแล้วค่อยลงมือกระทำ

5.4.2 การทำความดีเพราะแรงกดดันจากภายนอก (External Sanctions)

สิ่งแวดล้อมทางสังคมนั้นมีผลกระทบต่อคนเราอย่างมาก จนมีคำกล่าวที่ว่า “ตกหมูแรงเป็นแรง ตกหมูกาเป็นกา” หรือ “เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม” แม้ว่าคำกล่าวเหล่านี้จะไม่ใช่สังธรรมที่ถูกต้องทั้งหมดก็ตาม แต่ก็ป็นคติที่ชี้บอกว่าสังคมแวดล้อมเป็นแบบใด คนที่อยู่ในสังคมนั้นย่อมได้รับผลกระทบอย่างนั้น แม้ว่าจะมีคำกล่าวในเชิงไม่เห็นด้วยว่า “ทองเมื่อคกในตมก็ยังเป็นทองเหมือนเดิม” แต่จากพฤติกรรมจริงของมนุษย์นั้นได้สื่อให้เราเห็นว่าคนเรานั้นมีความเป็นไปได้ทั้งสองอย่าง คือ การจะเป็นคนดี หรือไม่ดีนั้น มันขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทั่วไป และการเป็นคนดีโดยธรรมชาติ ไม่ว่าสังคมจะเป็นอย่างไร แต่คน ๆ นั้นก็ไม่ได้รับผลกระทบอะไรเลย แต่จากประสบการณ์ในชีวิตจริงได้พบว่า คนที่เติบโตในครอบครัวที่ขาดการดูแลสั่งสอนอย่างดี และอยู่ในชุมชนที่เต็มไปด้วยความเลื่อมโทรมน่าอัศจรรย์ไม่ได้รับการศึกษาที่ดีย่อมเป็นการยากที่บุคคลเหล่านั้นจะเป็นคนดีเองได้ อาจจะมีบ้างแต่ก็มีน้อย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมย่อมมีผลกระทบต่อชีวิตคนอย่างแท้จริง ดังข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกที่จำแนกออกมาในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

5.4.2.1 แรงหนุนส่งจากสังคม (Social Sanctions)

มนุษย์ทุกคนย่อมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ฉะนั้นการปรับตัวให้เข้ากับสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และถ้าต้องการทำตัวให้เป็นคนของมหาชนได้รับความนิยชมชอบและการเชิดชูเกียรติคุณจากสังคมแล้ว ยิ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ต้องทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจเพื่อทำคุณประโยชน์แก่สังคมอย่างที่สุด ฉะนั้นกระแสจากสังคมจึงมีพลังและอิทธิพลอย่างยิ่งที่จะทำให้นบุคคลต้องกระทำในสิ่งที่ดีหรือไม่ดีดังความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกว่า

...ในกาลนั้นต่อไปภายหน้าภิกษุสงฆ์ทั้งหลายตามปรกติจะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของตถาคต ย่อมอยู่วัดในป่าห่างไกลจากบ้านเมือง 500 วา ที่จะมาอยู่วัดใกล้บ้าน นอกคำสั่งสอนตถาคตนั้นไม่มีเลย แต่ว่าภายหลังจากภิกษุที่อยู่ป่าไกลบ้าน มาเห็นภิกษุอยู่อาวาสใกล้บ้าน อุดมสมบูรณ์ด้วยปัจจัยทั้งสี่ก็บังเกิดตณฺหาจะพากันออกจากป่า มาอยู่อาวาสใกล้บ้านที่ละองค์สององค์ อาวาสป่าก็เลยเหลือน้อยลงตามลำดับ จนกระทั่งอาวาสป่าหมดไป เหตุการณ์ทั้งหลายที่กล่าวมานี้จะเกิดมีในพันพรรษาที่สาม คนทั้งหลายเกิดมาในขามนั้นจะมีความเข้าใจว่า “มีแต่อาวาสบ้านอย่างเดียวที่เป็นต้นเป็นแบบของศาสนา” “ส่วนอาวาสป่านั้นเข้าใจว่าเป็นป่า ในกาลขามนั้น คนผู้หาปัญญามีได้ก็เข้าใจว่า “วัดบ้านเป็นต้นเป็นมูลเท่านั้น” และเข้าใจว่า “ภิกษุที่อยู่วัดป่านั้นไม่สมควรจะรับภิน္จาณผู้คนนั้นสมควรแก่พระอยู่วัดใกล้บ้านเท่านั้น” เหตุนี้พระชินบุตรผู้อยู่ป่าก็จะคอยลดน้อยถอยจำนวนลงทุกที ⁴⁸

จากตัวอย่างข้อความที่กล่าวมานั้นทำให้เราทราบว่าเหตุที่ทำให้อาวาสป่าลดจำนวนลงจนเกือบจะหมดนั้น สาเหตุหนึ่งเกิดมาจากความโลภในคณฺหาของภิกษุสงฆ์ แต่อีกสาเหตุหนึ่งนั้นมาจาก ค่านิยมของคนทั่ว ๆ ไปที่เห็นว่าอาวาสใกล้บ้านนั้นเป็นต้นแบบของศาสนา จนทำให้คนจำนวนมากมีความเลื่อมใส ศรัทธาในอาวาสบ้านเป็นจำนวนมาก ในที่สุดก็ละเลยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่ให้พระสงฆ์อยู่ในวัดป่าห่างจากบ้าน 500 วาไปเสีย เหตุการณ์ทั้งหมดเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นว่าพลังความเชื่อของมหาชนนั้นมีอิทธิพลมากมายต่อปัจเจกชน ทำให้บุคคลเห็นถูกเป็นผิด เห็นสิ่งที่ผิดเป็นเรื่องที่ถูกต้อง

อีกประการหนึ่งบรรดาเรื่องราวและตัวอย่างที่กล่าวถึงความเลื่อมใสของพุทธบริษัททั้งหลายที่มีต่อองค์พระพุทธเจ้า และการยึดเอาแก้ว 3 ประการเป็นที่พึ่งนั้น เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าต้องมีปัจจัยกระตุ้นอย่างแน่นอน ปัจจัยเหล่านั้นประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในคือสิ่งที่เกิดจากใจของแต่ละคน และปัจจัยภายนอกคือแรงสนับสนุนจากสังคมนั่นเอง

ฉะนั้นถ้าดูตามนัยนี้จึงเห็นว่าพลังทางสังคมนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการชี้แนะให้คนกระทำในสิ่งที่ดี-ชั่ว ถูก-ผิด

5.4.2.2 แรงสนับสนุนทางการเมือง (Political Sanctions)

เป็นปัจจัยหนึ่งทำให้คนเรานั้นเป็นคนดี หรือละเว้นการทำความชั่ว โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคมต้องอาศัยอยู่ในสังคมใดสังคมหนึ่งที่แน่นอน แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็เป็นสัตว์ที่มีความเห็นแก่ตัวและชอบเอาเปรียบคนอื่น ฉะนั้นการทำให้คนเป็นคนที่ไม่เบียดเบียนคนอื่น อันจะนำความทุกมาให้แก่คนอื่นนั้นจึงต้องใช้ทั้งวิธีการศึกษาอบรม

⁴⁸ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 11 หน้า 41-42.

หลักจริยธรรม ควบคู่กับการใช้อำนาจทางการเมือง อำนาจทางการเมืองนั้นหมายถึงระบบในการปกครอง การเลือกใช้รูปแบบการปกครองที่เห็นว่า มีผลประโยชน์แก่พลเมือง โดยทั่วไปเพื่อบังคับการกำจัดการทุจริตและบำรุงสุขแก่ชาวบ้าน ดังนั้นรูปแบบการปกครองที่เห็นว่าดีที่สุดและหลายชาติเลือกใช้ในขณะนี้ ก็คือการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าการปกครองจะมีความดีงามเพียงใดก็ยังไม่เพียงพอ หากว่าสังคมนั้นยังมีคนพาลหลงเหลืออยู่ สิ่งหนึ่งที่จำเป็นต้องมีคือ อำนาจและเครื่องมือการปกครอง เช่น ระบบยุติธรรม กฎหมาย เรือนจำ ศาล ทหาร ตำรวจ

แม้ว่าเครื่องมือเหล่านี้จะไม่เป็นที่ชื่นชอบของบุคคลบางกลุ่ม แต่ก็เส้นทางเลือกสุดท้ายและได้ผลดีในการกำจัดการกระทำผิด และทำให้เป็นคนดี ไม่กล้าทำความชั่วในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ดังความ

...ในเมืองนี้มีพระราชองค์หนึ่งเสวยเมือง ได้ผูกมัดบ่าวชายโจร 2 คน เพราะโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง นำไปขังคอกไว้นานได้ 6 วัน เมื่อถึงวันที่ 7 นั้น จะนำไปประหารชีวิตเสีย พอดีพระพุทธรเจ้าเสด็จมาถึงเมืองนั้น เขาทั้งสองคนก็บังเกิดโศกเศร้าเสียใจร้องไห้ พระพุทธรเจ้าก็เลยบังเกิดพระมหากรุณาธิคุณ ทรงแผ่พระเมตตาไมตรีแก่พระยาเจ้าเมือง ให้เกิดหัวใจอันรัก และเมตตาในเขาทั้งสองที่อยู่ในคอกนั้น พระยาเจ้าเมืองก็กลับไปคอก แล้วปล่อยคนทั้งสองพ้นจากคอกและโซ่ตรวนให้เขาทั้งสองไปฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธรเจ้า ทั้งนี้เพราะพระยาเจ้าเมืองมีความเข้าใจว่า "ถ้าหากเขาทั้งสองคนกระทำผิดอีกครั้งหนึ่งต่อไปภายหน้าคอยประหารชีวิตตามกรรมของมันเขาทั้งสองคน"⁴⁹

จากข้อความตัวอย่างที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่าคนโบราณนั้นได้มีการใช้อำนาจปราบปรามการกระทำผิดด้วยการจับขังใส่คุกใส่ตระราช แล้วกักขังจนไปถึงการประหารชีวิต แต่เนิ่นนานมาแล้ว วิธีการดังกล่าวเป็นการกำจัดความไม่ดีให้หมดไป และป้องกันไม่ให้คนอื่น ๆ เอาเยี่ยงอย่างซึ่งรูปแบบดังกล่าวก็ไม่ต่างอะไรกับอำนาจทางการเมืองของหลาย ๆ ประเทศที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน และในแง่ของจริยศาสตร์แล้ว แนวความคิดดังกล่าวตรงกับทฤษฎีการลงโทษและจริยวินิจัย ซึ่งได้แบ่งการลงโทษไว้เป็น 3 แบบ เช่น

1. การลงโทษแบบป้องกันคือเป็นการลงโทษเพื่อไม่ให้คนอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง
2. การลงโทษแบบปฏิรูปคือ เพื่อให้ผู้กระทำผิดแล้วสำนึกกลับตัวใหม่
3. การลงโทษแบบสนองตอบคือ ตอบสนองตามควรแก่ความผิด⁵⁰

⁴⁹ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 4 หน้า 38.

⁵⁰ น้อย พงษ์สนิท, จริยศาสตร์, หน้า 71.

ฉะนั้นจึงเป็นที่แน่ชัดว่าคนโบราณนั้นได้มีการใช้แรงกดดัน อำนาจการปกครอง การเมือง เพื่อกำจัดความชั่ว และส่งเสริมความดีมาแต่เนิ่นนานแล้ว

5.4.2.3 ปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนา (Religious Sanctions)

ความเชื่อในหลักคำสอนทางศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนอย่างมาก มีคนจำนวนไม่น้อยที่เคร่งในศาสนาไม่กล้าและไม่เคยทำความชั่วแม้แต่ครั้งเดียวในชีวิต และก็มีอีกหลาย ๆ คนที่เคยทำความไม่ถูกไม่ควรเอาไว้แต่เมื่อได้ทราบได้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนแล้ว พวกเขาได้ละทิ้งการกระทำแบบเดิม ๆ ที่ตนเองเคยทำมาแล้วเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยการกลับกลายเป็นคนดีของสังคม จึงกล่าวได้ว่าศาสนาและจริยธรรมนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ศาสนาเป็นเครื่องสนับสนุน (supporter) มาตรฐานทางจริยธรรมและอุดมคติทางจริยธรรม ความเชื่อในพระเจ้าหรือในปรมาตมจักจะเป็นแรงผลักดัน หรือหนุนส่งอันสำคัญในอันที่จะพากเพียรพยายาม ปฏิบัติตามจริยธรรมเพื่อบรรลุถึงอุดมคติอันสูงสุด⁵¹

ความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงการเสด็จมาโปรดสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าในแต่ละแห่ง แต่ละที่จนทำให้เหล่ามนุษย์และสัตว์ในอาณาบริเวณที่พระองค์เสด็จมา สั่งสอนเลิกทำการกระทำในสิ่งที่ไม่ดีแล้วหันมาประพฤติตนเป็นคนดี โดยถือเอาศีล 5 ศีล 8 เป็นที่ตั้ง ดังความกล่าวไว้ว่า

...สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสสั่งให้พระมหาอานนท์เถร แสดง พระธรรมเทศนาพรรณนาถึงอาชวณคินในมนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก ตลอดถึงนรกภูมิให้พวกเขาได้ฟังโดยละเอียด เขาทั้งหลายได้ฟังแล้วก็บังเกิดความสะดุ้งตกใจกลัว คือชักชวนร้องไห้กล่าวว่า "เหวอ ๆ พี่เฮย ทำไมถึงเป็นเช่นนั้นหนอ" พุทธเช่นนี้ทุกคน ในกาลนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าดูรา อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย หากมีหากเป็นเช่นนั้นจริง ๆ แล้วพระพุทธองค์ทรงอธิษฐาน แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง ให้พวกเขาได้เห็นพวกเขาจึงสะดุ้งตกใจกลัวมา จึงตะโกนพูดว่า "โอหนอ นิยายเรื่องนี้เมื่อก่อนเราว่าไม่มีแต่เดี๋ยวนี้มีเป็นแน่แท้" พุทธกันเช่นนี้ทุกคนแล้วเขาก็เกิดหิริโอตตปัสมีศรัทธาเลื่อมใสมากไปอยู่ที่ไหนเขาก็กราบบไหว้สักการบูชาสาธุการอยู่ไม่ขาด⁵²

...ราชสีห์ทั้งสองตัวคร่ำคร่าผอมย่ำ ข้อมแสงจับกินสัตว์ทั้งหลายทั้งตัวเล็กตัวใหญ่ทุกเดือนทุกปีในสมัยเมื่อพระพุทธเจ้ากุสั่นโรเสด็จอุบัติมาเป็นครูแก่โลก มีในวันหนึ่ง พระองค์ทอดพระเนตรเห็นราชสีห์ทั้งสองตัวพี่น้องนั้นคร่ำคร่าผอมย่ำจึงทรงรู้สึกสงสารมีพระกรุณาเสด็จมามตตาตั้งสอนราชสีห์ตัวพี่ด้วยพุทธานุภาพราชสีห์ตัวนั้นก็เชื่อฟังพุทธโอวาทของพระองค์จึง

⁵¹ น้อย พงษ์สนธิ์, จริยศาสตร์, หน้า 89.

⁵² พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 4 หน้า 47-48.

ทรงให้มันรักษาสีล 5 มันก็ไม่ขัดขึ้น ย่อมรับเอาไว้และรักษาไว้มันก็เลยไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ขโมยของใคร ไม่เล่นผู้หญิง ไม่โกหก ไม่ดื่มสุรา รักษาสีลอยู่ในถ้ำที่นั่น⁵³

...ขุนลัวะซื้ออุตตระเจ้าเมืองต้องนำคนมาให้ยักยัดตัวนั้นกินสองเดือนต่อ 1 คน ยักยัดนั้นมันเห็นพระพุทธเจ้าเสด็จเข้ามามันก็พูดว่า “จะจับกินเสีย” พระพุทธองค์ตรัสถามมันว่า “มีจะจับกินคนเช่นนั้นหรือ” ยักยัดตอบว่า “จะจับกินโดยแท้” พระพุทธองค์จึงทรงเหยียดพระหัตถ์ข้างซ้ายออกไปแล้วตรัสว่า “ถ้ามีจะกินก็จงกินเสียเถิด” ยักยัดก็อ้าปากเข้ามาตั้งใจจะกัดกินแต่หัตถ์ก็กลับกลายเป็นดอกบัว” ดอกไม้เงินดอกไม้ทอง เป็นแก้วปทุมราคแต่นั้น ยักยัดมองเห็นเป็นอัศจรรย์เช่นนั้นก็ไม่อาจจะกินได้เมื่อพระพุทธเจ้าทรงกระทำปาฏิหาริย์เช่นนั้น มันก็รู้ว่าเป็นพระพุทธเจ้าจึงถามว่า “เจ้าถูกหากเป็นพระพุทธเจ้าแท้ แท้หรือ” พระองค์ทรงย้อนถามยักยัดว่า “มีจะรู้จักกูฤา” มันพูดว่า “ข้าพสุกี้เสมอตายแล” พระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งสอนว่า “มีจะกินเนื้อสัตว์เช่นนี้จะต้องไปเกิดในนรก แล้วจะได้กลับมาเกิดเป็นยักยัดอีก 500 ชาติ จงละเลิกจากการทำบาปร้ายนี้เสียเถิด” ยักยัดพูดว่า “รักษาสีล 5 อย่างไร” พระองค์ทรงตรัสว่า “มีจะจงคุกเข่าลงแล้วเข้ามาหาเรา” พระยายักยัดก็คุกเข่าประนมมือเข้ามา พระพุทธเจ้าก็ทรงให้สีล 5 แก่ยักยัด ยักยัดสมาทานเอาสีล 5 แล้ว เขี้ยวสองซี่ที่งอกพ้นริมปากออกมาก็หลุดออกไปเล็บมือที่ยาวก็หลุดหล่นเสีย ขนที่ร่างกายก็หลุดหล่นเสียก็หากเป็นผู้คงามแล้วมันจึงไหว้พระพุทธเจ้าว่า “ข้าแต่พระพุทธเจ้า เมื่อก่อนข้าพระองค์ไม่รู้ก็เสมอตาย บัดนี้พระองค์ทรงสั่งสอนให้เลิกเสียจากกรรมบาปเช่นนี้ ข้าพระองค์มีความยินดียิ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สถานที่อันเป็นที่อยู่ของข้าพระองค์นี้ ข้าพระองค์ผู้มีปสาทะยินดียิ่งแล้วขอหลุดวายแก่พระองค์” กราบหลุดจบแล้วยักยัดก็หลีกหนีไป⁵⁴

จากตัวอย่างข้อความที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมากในการเปลี่ยนทัศนคติ และประพฤติกของคนในบริเวณเหล่านี้ให้มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นก็ยังละทิ้งการกระทำที่ไม่ดี แล้วกลายเป็นคนดี มีศีลธรรมประจำใจประกอบอาชีพทำมาหากินด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ก็มีข้อน่าสนใจอยู่ว่าคำสอนของพระพุทธศาสนามีพลังอะไรที่เป็นแรงผลักดันให้คนเปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่ดี แล้วกลับกลายเป็นคนดีได้ หากเราพิจารณาตามเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกจะพบว่าเหตุที่ทำให้คนกระทำแต่สิ่งที่ดีนั้นมีปัจจัยหลักอยู่ 3 อย่างคือ

1. เลือกทำความดีเพราะกลัวบาป กลัวตกนรก ตามกรรมที่กระทำ
2. ทำความดีเพราะมีความเมตตาในเพื่อนมนุษย์และสัตว์ไม่อยากรังแกคนอื่นให้ได้รับทุกข์ก็เปรียบเสมือนเอาตนเองหลีกเลี่ยงจากความทุกข์

⁵³ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 7 หน้า 7.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, ผูก 9 หน้า 5-6.

3. ทำความดีเพื่อมุ่งสู่นิพพาน

ในประเด็นการทำความดีเพราะกลัวบาปกลัวกรรมจากการกระทำชั่วของตนแล้วกลับทำดีนั้นเป็นความดีในระดับพื้น ๆ ของคนที่ฟังตื่นจากการหลงใหลในโลกมาก ตัณหาจัด ความดีในระดับนี้จึงได้มีการกล่าวถึงมากที่สุดในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก แม้จะเป็นความดีในระดับต้น ๆ ที่ผู้กระทำอาจจะเต็มใจกระทำบ้างหรือไม่เต็มใจกระทำบ้าง เพราะความกลัวจึงละความชั่วกระทำความดี แต่มันก็เป็นการยับยั้งการกระทำความชั่วกระทำบาปกรรมของคนได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสู่การทำความดีในระดับต่อ ๆ ไป และก็มีบางคนเริ่มจากการทำความดีในระดับนี้ แล้วบำเพ็ญต่อ ๆ ไปจนได้บรรลุมรรคบรรรพผล

ในประเด็นการทำความดีเพราะความเมตตากรุณา ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนั้น เป็นการทำความดีในระดับที่สูงขึ้นกว่าการทำความดี เพราะกลัวบาปกลัวตกนรก การทำความดีที่เห็นแก่ความเมตตากรุณานั้น เป็นการทำให้ไม่มีสิ่งกีดขวางให้ต้องทำ แต่ด้วยการเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ด้วยการเห็นแสงสว่างจากหลักคำสอนขององค์พระพุทธเจ้าและด้วยจิตสำนึกที่เกิดภายในใจของแต่ละคนที่ยอยากจะทำความดี

ในประเด็นสุดท้ายการทำความดี เพื่อมุ่งสู่นิพพานนั้นเป็นการทำความดีในระดับที่สูงขึ้นไปอีก โดยหันไปจากการทำความดี เพราะมีเงื่อนไขและปัจจัยภายนอกมากระตุ้น การทำความดีเพื่อมุ่งสู่นิพพาน จึงเป็นการพยายามเพื่อดับทุกข์ และเพื่อให้หมดความห่วงในกิเลสตัณหาทุกอย่าง

ฉะนั้น จึงเป็นที่แน่นอนว่าเมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่เข้ามาแล้วได้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านมีการเปลี่ยนไป บางคนที่เคยกระทำความชั่วร้ายเป็นอาชญามาแล้ว แต่เมื่อได้รู้ได้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนขององค์พระพุทธเจ้าแล้วก็ปรับเปลี่ยนทัศนคติ กลับกลายเป็นคนดี ความเป็นจริงดังกล่าว ได้ตรงกับทัศนะที่ว่า คนที่มีศาสนาก็คือคนที่มีจริยธรรมคุณค่าทางจริยธรรมก็คือ คุณค่าทางศาสนา ศาสนาจะไม่มี ความหมายอะไร ถ้าปราศจากจริยธรรม และจริยธรรมจะไม่ได้รับการนำพาหรือใส่ใจ ถ้าปราศจากศาสนาสองสิ่งนี้จึงเป็นคู่กัน ⁵⁵

5.5 เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก

เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมเป็นหลักที่ใช้ตัดสินการกระทำว่า ทำอย่างไรถูก ทำอย่างไรผิด อย่างไรดี อย่างไรชั่ว เมื่อบุคคลใดกระทำกิจกรรมลงไปเราจะมีอะไรเป็นเกณฑ์ หรือมาตรฐาน เป็นเครื่องชี้ขาดการกระทำนั้นว่าดี ว่าชั่ว ว่าถูก ว่าผิด หรือควรไม่ควรแก่การกระทำ

⁵⁵ น้อย พงษ์สนธิ, จริยศาสตร์, หน้า 88.

ประเด็นนี้จึงมีปัญหว่า จะใช้อะไรเป็นเกณฑ์หรือเป็นมาตรฐานในการตัดสินการกระทำของมนุษย์ เรามีเกณฑ์อะไรหรือไม่ที่จะใช้สำหรับตัดสินการกระทำอย่างหนึ่งว่าดี หรือไม่ และมีเหตุผลอย่างไรที่ใช้เกณฑ์นั้นตัดสิน ตัวอย่าง เมื่อเรากำลังอยู่ในสถานการณ์อย่างหนึ่งที่ต้องตัดสินใจเลือกกระทำจะมีหลักการอย่างไรหรือไม่ที่จะแนะนำว่าเราควรทำอย่างไร และเพราะเหตุใดจึงควรทำอย่างนั้น ⁵⁶

เกณฑ์หรือมาตรฐานที่ใช้ตัดสินการกระทำ โดยทั่วไปนิยมแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบไม่มีเกณฑ์ตายตัวเรียกว่า ลัทธิสัมพัทธนิยม (Relativism) กับแบบมีเกณฑ์ตายตัว ได้แก่ ลัทธิสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) แต่ในการวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องจริยธรรมในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกผู้วิจัยจึงนำเกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมในแง่พุทธปรัชญา ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ยึดถือตามสายกลางของสองลัทธิดังกล่าวมาศึกษาด้วย

5.5.1 เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกตามแบบลัทธิสัมพัทธนิยม

สัมพัทธนิยมมีทัศนะว่า คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งสัมพัทธ์ ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง การกระทำใด ๆ จึงไม่ได้ความดี ความเลวในตัวของมันเอง แต่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ใครเป็นผู้ตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมนั้น หรือการกระทำดังกล่าวนี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือไม่ ถ้าผู้ตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม มีความลำเอียง ไม่ยุติธรรม ย่อมตัดสินตามความพอใจของตน หรือเอื้อประโยชน์แก่พวกของตน ความดีหรือความชั่ว ความถูก ผิด จึงไม่แน่นอนตายตัว การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม จึงมีได้หลายกฎเกณฑ์ จะถือว่ากฎเกณฑ์ใดถูกต้องกว่าหรือดีกว่ากฎเกณฑ์หนึ่งกฎเกณฑ์ใดไม่ได้ ⁵⁷

ฉะนั้นลัทธิสัมพัทธนิยมจึงถือว่า สิ่งที่อยู่ในสภาพสัมพัทธ์นั้นมีปัจจัยอื่นเป็นตัวกำหนด ไม่มีความคงตัวในตัวของมันเอง ขึ้นอยู่กับหรือเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งอื่น ๆ

ลัทธิสัมพัทธนิยมนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 แนว คือ ลัทธิสัมพัทธนิยมส่วนบุคคล (Individual Relativism) กับลัทธิสัมพัทธนิยมทางสังคม (Social Relativism)

5.5.1.1 ลัทธิสัมพัทธนิยมส่วนบุคคล

มีทัศนะว่า ความดี ความชั่วเป็นเรื่องของมนุษย์ที่จะตัดสินหรือตีค่าการกระทำอันใดอันหนึ่ง ถ้าไม่มีมนุษย์ ความดีความชั่วก็จะไม่มี มีเพียงปรากฏการณ์ หรือ ความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติเท่านั้น เมื่อมีมนุษย์ การตีค่า หรือการกำหนดมาตรการความดี ความชั่ว ความเลว เป็นสิ่งสัมพัทธ์คือขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น เช่น เวลา สถานที่ ดินฟ้าอากาศ สภาพแวดล้อม

⁵⁶ สถิต วงศ์สวรรค์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 163-164.

⁵⁷ บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, หน้า 102.

สภาพทางเศรษฐกิจ ย่อมมีส่วนในการกำหนดความดี ความชั่ว เวลาที่ต่างกัน สถานที่ที่ต่างกัน สภาพแวดล้อมที่ต่างกันเป็นสาเหตุที่ทำให้มนุษย์มีความเห็นต่างกัน เกี่ยวกับเรื่องอะไรถูก อะไรผิด ผู้ตัดสินอะไรถูกอะไรผิดนั้นคือความมนุษย์⁵⁸

ถ้าดูตามนัยนี้ มาตรฐานในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมจะต้องขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล สิ่งที่ดีคือ สิ่งที่คุณต้องการ สิ่งที่ดีคือสิ่งที่คุณไม่ต้องการ ฉะนั้นทัศนะพวกนี้จึงสรุปได้ว่า “สิ่งที่ดี คือสิ่งที่ฉันชอบ”⁵⁹

จึงเป็นที่แน่นอนว่า ถ้ายึดถือตามลัทธิสัมพัทธนิยมนี้ เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมจึงขึ้นอยู่กับความรู้สึกส่วนบุคคล ถ้าเรารู้สึกว่าดีว่าชอบก็ดีสำหรับเรา ถ้าคนอื่นรู้สึกที่ดีก็ดีสำหรับคนอื่น การกระทำที่ดีจึงเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และความพอใจให้แก่ผู้กระทำประเด็นนี้ เมื่อนำมาศึกษาในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ในเรื่องการตีคุณค่าความดีความชอบ โดยยึดตามทัศนะส่วนบุคคลเป็นเกณฑ์นั้น จะเห็นว่ามีข้อความได้กล่าวถึงเช่น

...พระพุทธเจ้าเสด็จถึงหมู่บ้านของลัวะที่เมืองเพิง เขามาพักตากแดดว่า ท่านทั้งหลายนุ่งผ้าขาว ผ้าเหลือง ผ้าแดงเช่นนี้หนอ ดูข้าได้นุ่งแต่ผ้าอันดำอันแดงจึงเป็นผู้ดี ใครไม่ได้นุ่งชุดดำชุดแดงก็ว่าเป็นคนชั้นต่ำ คนถ้อย ดูข้าทั้งหลายจึงมีชุดนุ่งสีคล้ำ สีดำ⁶⁰

จากข้อความตัวอย่างที่กล่าวมานั้นมันทำให้เราเข้าใจว่าการที่มีบางกลุ่มคนหรือบางบุคคลตีคุณค่าของคนจากการใช้สีเสื้อผ้าเป็นเรื่องของแต่ละกลุ่มคนแต่ละแห่ง และแต่ละช่วงเวลา ซึ่งไม่ได้เป็นสากลแต่อย่างใด มันเป็นเรื่องของบุคคล และกลุ่มคนคิดกันเอาเอง และถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมานี้ จึงตีคุณค่าของมนุษย์ตามทัศนะของบุคคลหรือกลุ่มคนเป็นเกณฑ์ลัทธิสัมพัทธนิยม ดังโปรทาโกรัส (Protagoras) โซฟิสต์คนหนึ่งกล่าวว่า “มนุษย์เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง”⁶¹ (Man is the measure of all things.)

5.5.1.2 ลัทธิสัมพัทธนิยมทางสังคม

ทัศนะที่เห็นว่าสังคมที่อยู่คนละแห่งหรือสังคมอยู่แห่งเดียวกันแต่คนละสมัยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมแตกต่างกันไปหลายอย่างนี้ เราเรียกว่า สัมพัทธนิยมทางสังคม⁶²

⁵⁸ สกิด วงศ์สวรรค์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 166.

⁵⁹ บุญมี แท่นแก้ว, จริยศาสตร์, หน้า 121.

⁶⁰ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 4 หน้า 17.

⁶¹ คับบลิว. ที. สแตซ, แปลโดย ปรีชา ช้างขวัญยืน, ปรัชญากรีก, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 62.

⁶² วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2526), หน้า 67.

การเกิดขึ้นของจารีตประเพณีของแต่ละสังคม มิได้เกิดขึ้นลอย ๆ อย่างไร
เหตุผล แต่เกิดจากความต้องการให้สังคมอยู่รอด และสงบสุขจึงได้กำหนดกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติ
หรือจารีตประเพณีต่าง ๆ ขึ้นมาให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมในสมัยนั้น ๆ เกณฑ์ทางสังคมจึง
เป็นสิ่งที่วัดความดีความเลวของคนในแต่ละสังคม เพราะว่าแต่ละสังคมต่างก็ถือว่ากฎเกณฑ์หรือ
จารีตประเพณีของสังคมตนดีที่สุด การจะตัดสินว่าการกระทำใดดีหรือไม่ควรใช้เกณฑ์ของสังคม
ของตนตัดสิน ไม่ควรเอาเกณฑ์ของสังคมหนึ่งไปตัดสินอีกสังคมอื่น ๆ เพราะประเพณีของใคร ๆ
ก็ถือว่าดีที่สุด

การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม แบบสัมพัทธนิยมทางสังคม ที่ปรากฏใน
คัมภีร์ พระเจ้าเลียบโลกนั้น ผู้วิจัยได้เสนอมาบ้างแล้วในเรื่องวิถีชีวิตของคนโบราณเกี่ยวกับความ
เชื่อเรื่องความดี ความเลวแบบชาวบ้าน ซึ่งจะสรุปมาให้พิจารณาอีกครั้งดังนี้

ชีวิตของคนโบราณนั้นอยู่ด้วยกันอย่างเรียบง่ายตามธรรมชาติ การอาศัยซึ่ง
กันและกันเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง การให้ความช่วยเหลือเพื่อแผ่แก่คนอื่น จึงเป็นเรื่องที่ดี และ
ควรค่าแก่การยกย่อง

ส่วนความเชื่อเรื่องความดีตามแบบของชาวบ้านนั้น ผู้วิจัยได้นำประเด็น
ต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกมาเสนอเป็นตัวอย่างเช่น เรื่องของความสามัคคี คนสมัย
ก่อนนั้นจะให้คุณค่าแก่การรู้จักสามัคคีกันมากที่สุด และถือว่าการแตกความสามัคคี แสดงการดูถูก
ดูหมิ่นกันเป็นสิ่งที่เลวร้ายมากที่สุด หากบ้านใดเมืองใด หรือครอบครัวใดเกิดการทะเลาะวิวาทกัน
ซึ่งคัมภีร์ได้กล่าวทำนายว่าบ้านนั้นเมืองนั้นจะเกิดมีแต่สิ่งอัปมงคล แท้ที่จริงแล้วการทำนายแบบ
นั้นคงเป็นวัตถุประสงค์ของผู้แต่งที่จะสื่อให้เห็นถึงความเลวร้ายและน่ารังเกียจของการแตกแยก
ความสามัคคีกันนั่นเอง

ในประเด็นเรื่องความเชื่อศัตย์นั้น คนโบราณจะให้ความยกย่องแก่คนที่พูด
จริง ทำจริง ไม่โกหก ไม่หลอกลวง ส่วนคนที่มิมีจิตใจไม่เชื่อศัตย์นั้น สังคมจะให้ความรังเกียจเหยียด
หยามมาก

นอกจากนี้แนวคิดเรื่องความดีที่มีมาแต่เดิมของคนโบราณนั้น ยังเป็นเรื่อง
การเคารพผู้อาวุโส ฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ จากแนวความคิดเรื่องความดีที่นำเสนอมานี้
เป็นเกณฑ์ของคนสมัยนั้นที่ใช้วัดกันเรื่องความดี ความเลว หลักเกณฑ์ที่พวกเขายึดถือมานั้นเป็น
ครรลองในการปฏิบัติที่ทุกคนเห็นว่าดี เห็นว่าชอบ จึงใช้ปฏิบัติตาม ๆ กันมาในสังคมนั้น ๆ
และกฎการปฏิบัตินั้น ๆ ก็ได้หล่อหลอมสมาชิกทุกคนในสังคมให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณี
ที่บรรพบุรุษปฏิบัติกันมา แนวความคิดและความเชื่อเหล่านั้น จึงเป็นทั้งข้อปฏิบัติและเป็นทั้ง
เกณฑ์เพื่อวัดความดี ความเลวของสมาชิกแต่ละคนในสังคมด้วย

ทุก ๆ สังคมล้วนแต่มีกฎเกณฑ์และมีข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันบ้าง ความเข้มของข้อบังคับเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติอยู่ที่สติความตื่นตัวทางศีลธรรมของคน ในสังคมนั้น ๆ กฎทางศีลธรรม จึงไม่ต่างอะไรมากนักกับกฎหมาย เพียงแต่กฎหมายมีเครื่องมือบังคับให้ปฏิบัติ ส่วนกฎทางศีลธรรมอาศัยการสรรเสริญและการดูหมิ่นนินทาทางสังคมเพื่อเป็นแรงกระตุ้น ดังความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกกล่าวว่า

...เมื่อเขาเป่าเขาควายเรียกร้องหากัน ผู้คนที่ไปหาปลาและไปล่าสัตว์ได้ยินเสียงเขาควายไครอยู่ที่ไหนต่างก็วิ่งกลับมาหาบ้านของตน เพราะแต่เดิมมาเคยตกลงกันไว้ว่า "เมื่อมีภัยหรือเรื่องอันร้ายแรง มีข้าศึกมารุกราน หรือโจรปล้นในบ้าน ให้ฟังเสียงเป่าเขาควายไครได้ยินแล้ว ไม่มาเชื่อว่าเสียสัจจะปฏิญาณควรมีโทษ" ได้ตกลงกันเช่นนี้⁶³

จากข้อความตัวอย่างที่กล่าวมานั้นทำให้เราทราบว่าคนโบราณนั้นได้มีข้อตกลงแบบประชาคมร่วมกันหลายอย่าง และหลายระดับ ซึ่งขึ้นกับความตื่นตัวทางสังคมและจริยธรรมมากหรือน้อยจากเนื้อหาของข้อความที่กล่าวเป็นตัวอย่างทำให้เราเห็นว่าในสังคมเวลานั้นได้มีการล่วงละเมิดสิทธิอันชอบธรรมซึ่งกันและกันแล้ว โดยมีการประกอบอาชญากรรมกันขึ้นคือมีศึกมารุกรานหรือโจรปล้นบ้าน จึงต้องมีข้อตกลงร่วมกันในการป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ เพื่อให้บ้านเมืองสงบสุข แต่ในขณะเดียวกันก็มีสมาชิกสังคมบางคนไม่ปฏิบัติตามกฎกติกาที่วางไว้ เช่น เมื่อได้ยินเสียงเป่าเขาควายให้รีบมาแต่มีบางคนไม่มาจึงต้องคาดโทษเอาไว้ จึงเป็นที่แน่ชัดว่า เรื่องราวตัวอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกนั้นเป็นมาตรการกำจัดความไม่ดีไม่งามในสังคม และช่วยให้สังคมมีแต่ความสงบสุข และทั้งเป็นข้อบังคับการประพฤติดของสังคมที่มีต่อปัจเจกบุคคล แต่ในขณะเดียวกันมีบางที่บางแห่งบ้านเมืองอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขแล้วข้อบังคับในการปกครองจึงไม่ใช่เรื่องจำเป็นเท่าใด ดังความในคัมภีร์ได้กล่าวว่า

...พวกเขาได้กราบทูลว่า "ข้าแต่พระพุทธรองค์ ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็นบ้านหนึ่งเมืองเดียวกันไม่มีใครเป็นเจ้า เป็นไพร่มีแต่เอาความซื่อสัตย์ก็ไม่ว่าตั้งอยู่ด้วยกันตายแล้วพวกเขากล่าวว่าเมื่อก่อนอยู่บ้านหนึ่งไม่ค่อยดี จึงชวนกันล่องน้ำตามขุนแม่น้ำนี้ แต่สมัยพ่อแม่แล้วมาตั้งบนฝั่งแม่น้ำรู้สึกว่ามีเดชนาภาพเล็กน้อย"⁶⁴

จากตัวอย่างได้ชี้ให้เราทราบว่าบ้านเมืองแห่งนี้พวกเขาอยู่ด้วยความซื่อสัตย์ต่อกัน จึงไม่จำเป็นต้องมีใครปกครองใคร และก็ไม่ต้องมีกฎเกณฑ์อะไรมากมายในการที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ฉะนั้นหากบ้านใดเมืองใดคนในสังคมมีการประพฤติดทางศีลธรรมและประเพณีที่นั่นสังคมย่อมต้องมีข้อบังคับทางกฎหมาย และกฎศีลธรรมอยู่มากมาย ด้วยเหตุนี้

⁶³ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 4 หน้า 48.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, ผูก 5 หน้า 24.

กฎเกณฑ์ที่บัญญัติขึ้นในสังคมจึงเป็นเงาสะท้อนถึงระดับทางจริยธรรมของคนในสังคมนั้น ได้เป็นอย่างดี เหตุทางสังคมจึงเป็นทั้งสิ่งกระตุ้นให้คนทำดี - ทำชั่ว และก็เป็นที่เกณฑ์ในการวัดมาตรฐานของคนในแต่ละสังคมด้วย คนอยู่ในสังคมใดต้องใช้เกณฑ์ของสังคมนั้นวัดค่าทางจริยธรรม

5.5.2 เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกตามแบบลัทธิสัมบูรณ์นิยม

ลัทธิสัมบูรณ์นิยม ถือว่าคุณค่าความดี ความชั่วมีอยู่จริงอย่างตายตัวไม่เปลี่ยนแปลงไปตามการตัดสินใจของแต่ละคน ดังนั้นกฎศีลธรรมจึงแน่นอนตายตัวเกณฑ์ตัดสิน ถูก-ผิด ดี-ชั่ว จึงต้องมีเกณฑ์เดียว เพราะคุณค่าทางจริยธรรมนั้นมีอยู่เป็นอิสระจากความคิดของมนุษย์ไม่ขึ้นอยู่กับบุคคล เวลาและสถานที่มันมีอยู่เป็นเอกเทศด้วยตัวของมันเอง ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา หรือตามสภาพสังคมการกระทำอย่างหนึ่ง ถ้ามันดีมันก็ต้องดี โดยตัวของมันเอง ถ้ามีคนเห็นผิดไปจากนี้มันก็มีได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเห็นของผู้ใด กล่าวคือ ค่าทางจริยธรรมมีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย หรือการกระทำอย่างหนึ่งมีอยู่ตายตัวที่สิ่งนั้นหรือการกระทำนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ หรือความเห็นของใครการกระทำอย่างหนึ่ง ถ้ามันเป็นการกระทำที่ดีไม่ว่าใครทำ ทำที่ไหน เมื่อไร ทำแล้วเกิดผลอย่างไร การกระทำนั้นก็ยังเป็นการกระทำดีอยู่เสมอ

ฉะนั้น ถ้ามองตามทฤษฎีของลัทธิสัมบูรณ์นิยมนี้ จึงเห็นว่าคุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิอยู่สากลความดี ความเลว ความถูก ความผิดของสิ่งหนึ่งหรือของการกระทำหนึ่ง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความชอบ หรือไม่ชอบของผู้ตัดสิน แต่มันเป็นอยู่ในตัวของมันเอง จึงเป็นที่แน่นอนว่าแนวคิดจริยธรรมแบบสัมบูรณ์นิยมนี้ ถือว่าเกณฑ์การตัดสินคุณค่าที่ถูกต้องที่สุดมีเพียงเกณฑ์เดียวโดยไม่เปลี่ยนแปลง

ในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกนั้นมีแนวความคิดในการใช้เกณฑ์วัดความดี ความชั่วตามแนวความคิดของลัทธิสัมบูรณ์นิยมอยู่ในหลายประเด็น แต่เมื่อพิจารณาให้ละเอียดแล้ว พบว่าเกณฑ์การตัดสินความดี ความเลว ตามแบบสัมบูรณ์นิยมที่ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลกนี้มี 2 ลักษณะ เช่น เกณฑ์การตัดสินความดี ความเลวโดยมโนธรรม และเกณฑ์การตัดสินความดี ความเลว โดยถือเอาเจตนาเป็นสิ่งที่ตัดสิน

5.5.2.1 เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมตามลัทธิมโนธรรม

ลัทธินี้ถือว่า มนุษย์เรามีมโนธรรมประจำใจอยู่ด้วยกันทุกคน มโนธรรมนี้เป็นจิตสำนึกภายในที่บอกให้เราารู้ได้ทันทีว่าอะไรดี อะไรชั่วโดยที่เราไม่ต้องคิดหาเหตุผล หรืออ้างอิงหลักเกณฑ์ใด ๆ พวกเขาเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกต้องมีลักษณะเป็นแก่นแท้ของมันเป็นสิ่งที่จริงในตัวของมัน ฉะนั้นมโนธรรมคือสำนึกที่มนุษย์ทุกคนมีโดยธรรมชาติในฐานะที่เป็น

มนุษย์ความสำนึกเป็นเสียงภายในจิตใจที่ทำให้เราตัดสินใจอะไรผิดอะไรถูก⁶⁵

แกนแท้ของสิ่งทั้งหลายมีอยู่ในสิ่งนั้น ๆ เสมอไปลัทธิมนธรรม ถือว่าการตัดสินใจคุณค่าทางจริยะนั้นทำได้ตามจิตสำนึกเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินใจคุณค่าตามความคิดของนักปรัชญากลุ่มนี้เรียกว่า มโนธรรมเพราะความมีมนธรรมอยู่ในจิตใจดังกล่าวและเป็นเกณฑ์ตายตัวเพียงเกณฑ์เดียวที่ตัดสินใจความถูก-ผิด⁶⁶

จากประเด็นเกณฑ์การตัดสินใจคุณค่า ความชั่ว ตามลัทธิมนธรรมที่กล่าวมานั้นเมื่อนำมาพิจารณาในเนื้อหาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก เราสังเกตเห็นว่าความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำที่เกิดขึ้นโดยจิตสำนึกตามธรรมชาติเช่นความได้กล่าวว่

...ในเวลานั้นมีตัวผู้หนึ่งมีอายุมากกว่าตัวทั้งหลายกล่าวว่า “ดูรา ชาวเราทั้งหลาย บัดนี้พระพุทเจ้าเสด็จมาเมตตาเราเพียงครั้งเดียว สู้ทั้งหลายกลับว่าจะฆ่าเปิด ฆ่าไก่ ฆ่าห่านมาถวายทานดูเป็นการไม่เหมาะสมแท้ เราควรแบ่งส่วนอาหารมาถวายทาน”⁶⁷

...ไทยเมืองทั้งหลายก็นำเอาข้าวตอกดอกไม้คันธธของหอม ผ้าผ่อนเงินทองและข้าวน้ำโภชนาอาหาร มาถวายแก่พระพุทเจ้า พระพุทเจ้าก็ทรงอนุโมทนาแล้ว เขาทั้งหลายที่เป็นไทยเมือง ได้คำนาคำตัวทั้งหลายว่า “สู้ทั้งหลายเอาข้าวตอก ดอกไม้มาบูชาพระพุทเจ้าอย่างเดียว เมื่อสุตหายไปแล้วจะกินอะไร ข้าวน้ำโภชนาหารทำไมไม่เอามาถวาย ผ้าผ่อนเงินทองก็ไม่เอามาถวายต่อไปภายหน้าจะกินอะไร เงินทองจะมีมาแต่ไหน สูดถวายทานแต่ดอกไม้อย่างเดียว ภายหน้าจะได้เกิดเป็นผีเป็นภูไปเที่ยวหากิน ดอกไม้อย่างแน่นอน”⁶⁸

จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ ทำให้เราถึงทำที่ในการวินิจฉัยสิ่งที่ดี สิ่งที่ย่ำและสิ่งควรทำหรือไม่ควรทำที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกนั้นมันเกิดขึ้นจากจิตสำนึกโดยธรรมชาติของมนุษย์โดยตรง เช่น เรื่องที่ตัวคนหนึ่งห้ามไม่ให้ชาวบ้านฆ่าเปิด ฆ่าไก่ ฆ่าห่าน เพื่อจะทำอาหารมาถวายทานแก่พระพุทเจ้าให้แบ่งเอาส่วนอาหารมาถวายทาน สิ่งนี้เป็นการบ่งบอกถึงความสำนึกที่ว่าการฆ่าสัตว์มันเป็นบาป และการจะทำสิ่งที่บาปนั้นเพื่อถวายทานแก่พระองค์ท่านจึงถือว่าไม่ควร และอีกตัวอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านคำนึกกันว่าหากเอาแต่ดอกไม้มาบูชา ภายหน้าจะไม่มีเงินมีทองจะเกิดเป็นผีเป็นภู คำกล่าวว่คติเตือนเหล่านี้มันแสดงให้เห็นถึงความคิดได้จิต

⁶⁵ วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า 74.

⁶⁶ บุญมี เกณฑ์แก้ว, จริยศาสตร์, หน้า 123.

⁶⁷ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 5 หน้า 21.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, ผูก 6 หน้า 34.

สำนึกของชาวบ้าน และจิตสำนึกนั้นพวกเขาได้ถือเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความดี ความชอบ สิ่งที่ดีควรหรือไม่ควร เกณฑ์ในการดีหรือไม่ดีหรือวินิจัยการกระทำในลักษณะนี้จึงเรียกว่าจริยในระดับ มโนธรรม

5.2.2.2 เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมตามลัทธิเจตจำนงนิยม

ลัทธินี้ถือเอาเจตนาหรือแรงงูใจที่ก่อให้เกิดการกระทำเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำลัทธิเจตจำนงนิยม เชื่อว่าค่าทางจริยธรรม หรือความดี ความชั่วเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตายตัวและมีอยู่จริงโดยไม่ขึ้นอยู่กับุคคล สังคม หรือ สภาพแวดล้อมใด ๆ การกระทำที่ดีไม่ว่าใครทำอะไรที่ไหนเมื่อไรต้องดีเสมอไป เอาผลของการกระทำมาตัดสินไม่ได้เพราะผลที่เกิดขึ้นไม่คงที่ดังที่เอาเจตนาหรือแรงงูใจที่ก่อให้เกิดการกระทำนั้นมาเป็นเกณฑ์ตัดสิน เพราะเจตนาหรือแรงงูใจมีอยู่ทุกครั้งที่มีการกระทำ การที่จะตัดสินว่าการกระทำนั้นดีหรือไม่ดีต้องดูที่เจตนาเป็นสำคัญ

ลัทธินี้ต้องการตัดสินที่สาเหตุของการกระทำไม่ใช่ตัดสินที่ผลของการกระทำเพราะผลจะเกิดขึ้นอย่างไร เป็นคนละเรื่องกับการกระทำนั้น ถ้าเจตนาหรือแรงงูใจดีการกระทำนั้นก็เป็นการกระทำที่ดี เพราะเจตนาอยู่ในความควบคุมของผู้กระทำ

แนวความคิดในลักษณะนี้จึงสอดคล้องกับหลักคำสอนเรื่องความดี ความชั่วของศาสนาต่าง ๆ เช่น

1. พุทธศาสนา ถือว่าการกระทำที่จะนับว่าดีหรือชั่วต้องเป็นการกระทำที่มีความจงใจหรือมีเจตนาเรียกว่า "กรรม" ดังพุทธพจน์ว่า "เจตนาอันเเองเราเรียกว่ากรรมบุคคลจงใจแล้วจึงกระทำการทางกาย ทางวาจา หรือ ทางใจ" หมายความว่า บุคคลทำกรรมอันเป็นไปด้วยสัญญาเจตนาด้วยกายวาจาใจเป็นกรรมที่จะให้ได้เสวยความสุขแล้ว เขาย่อมจะได้เสวยความสุข บุคคลทำกรรมอันเป็นไปด้วยสัญญาเจตนาด้วยกายวาจาใจ เป็นกรรมที่จะให้ได้เสวยความทุกข์แล้ว เขาย่อมจะได้เสวยความทุกข์ บุคคลทำกรรมอันเป็นไปด้วยสัญญาเจตนาด้วยกายวาจาใจ เป็นกรรมที่จะให้ได้เสวยเวทนาอันมิใช่ทุกข์ มิใช่สุขแล้ว เขาย่อมจะได้เสวยเวทนาอันมิใช่ทุกข์ มิใช่สุข"⁶⁹

การกระทำที่ผู้กระทำไม่มีเจตนาไม่จัดเป็นการกระทำที่ดีหรือชั่วเป็นกรรมกลาง ๆ ผลกรรมก็ไม่รุนแรง โทษไม่มาก การกระทำที่ดีคือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี คือเกิดจากกุศลมูลหรือรากเหง้าแห่งความดี 3 ประการ คือ อโลกะ (ไม่โลภ) อโทสะ (ไม่โกรธ) และ อโมหะ (ไม่หลงผิด) การกระทำชั่วคือการกระทำที่เกิดจากเจตนาชั่ว คือเกิดจากอกุศลมูล หรือรากเหง้าแห่งความชั่ว 3 ประการ คือ โลภะ โทสะ และโมหะ⁷⁰

⁶⁹ ที.ป.37/535/1284.

⁷⁰ ที.ป.11/394/292.

2. ศาสนาคริสต์ ถือว่าการกระทำดีหรือชั่วที่แสดงออกมาภายนอกนั้น เกิดจากภายในจิตใจก่อนการตัดสินใจเรื่อง ดี-ชั่ว บุญ-บาป นั้นจะดูเพียงภายนอกอย่างเดียวไม่ได้ เพราะแม้เพียงคิดก็มีผลเช่นเดียวกับการกระทำที่ดีหรือการกระทำตามน้ำพระทัยของพระเจ้า คือ การกระทำตามพระบัญญัติในคัมภีร์ ซึ่งเป็นพระวอนะของพระองค์ด้วยใจจริง ไม่มี เจตนาอย่างอื่น เคลือบแฝงอยู่

3. ศาสนาอิสลาม ถือว่าเจตนาเป็นพื้นฐานของการกระทำที่เชื่อมโยงไปถึงการตอบแทน ผลของการกระทำในโลกหน้า ผลของการกระทำจะเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับเจตนาของเขา จะตัดสินว่าการกระทำของคน ๆ หนึ่งเป็นการกระทำที่ดีหรือไม่ โดยดูเพียงการแสดงออกภายนอกเพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องดูที่ภายใน คือ จิตใจหรือเจตนาของเขา ท่านนบีมุฮัมมัดกล่าวว่า “แท้จริงการกระทำทั้งหลายย่อมขึ้นอยู่กับเจตนา และแท้จริงบุคคลย่อมได้รับผลตามที่เขาเจตนา” ⁷¹

ส่วนในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกนั้น ได้มีทัศนะในเรื่องความดี ความเลว หรือสิ่งที่ควรกระทำไม่ควรกระทำ โดยยึดถือ เจตนาเป็นที่ตั้ง และเป็นเกณฑ์เพื่อวัดความดี ความเลว ซึ่งมีปรากฏในหลายตอนโดยความได้กล่าวว่

...มาศุรารกมาณะก็บังเกิดมีใจใคร่ปรารถนา ซึ่งสัพพัญญุตญาณมากขึ้น จึงกราบมารดาแห่งตน แล้วตั้งใจระลึกอธิษฐานสมათานขอเป็นพระพุทธรเจ้าด้วยคิดแต่ใจว่า “ด้วยเดชผลที่ข้าพเจ้าได้เอายังมารดาจีคอพาว่ายนํ้ามหาสมุทรพ้นจากภัยทั้งมวลนี้จึงเป็นปัจจัยอุดหนุนให้ข้าพเจ้าได้เป็นพระพุทธรเจ้าองค์หนึ่งในกาลจักมาภายหน้าให้ข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือเวไนยสัตว์ทั้งหลายเทอญ” ⁷²

...ในพันพรรษาที่สองไทยธรรมวัตถุก็ไม่ค่อยจะบริสุทธียมก จิตใจก็ไม่ค่อยจะเลื่อมใสมาก เขาเหล่านั้นจะได้อนิสงส์แสนหนึ่งก็มีแล ประการหนึ่งคนกระทำบุญน้อยมากในศาสนาถาคคพื้นอันถ้วนสามนั้น คนทั้งหลายไม่มีรักษาก็จักว่าได้ข่มเหงเอากันกระทำบุญก็ไม่บริสุทธืเท่าได้เสวยอนิสงส์ได้หนึ่งหมื่น ๆ ตูรามหาราช คนทั้งหลายจะทำบุญแม้จะมากสักปานใดก็คิในพันพรรษาที่สี่ไทยธรรมวัตถุทานก็ไม่ค่อยจะบริสุทธืใจก็ไม่ค่อยเชื่อ ไม่ค่อยจะเลื่อมใสมาก เขาเหล่านั้นจะได้อนิสงส์หนึ่งพัน ๆ ตูรามหาราชคนทั้งหลายผู้กระทำบุญไ้วันบวชให้ทานจะน้อยก็ดีจะมากก็ดี แต่จิตใจเขาไม่เลื่อมใสในพันพรรษาที่ห้าจะได้อนิสงส์น้อย เท่าที่พอจะได้เพราะคนทั้งหลายจะเต็มไปด้วยโลภะ โทสะ โมหะ หนาแน่นไปด้วยบาป ⁷³

⁷¹ มังวาน สมะธุน, อัล-หะดีษ เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ศ.วงศ์เจียม, 2535), หน้า 25.

⁷² พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 1 หน้า 4.

⁷³ เรื่องเดียวกัน, ผูก 11 หน้า 25-26.

จากข้อความตัวอย่างที่กล่าวมานั้นเป็นการยืนยัน ถึงความเชื่อของคนโบราณ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเทียบโลกว่า การตัดสินใจที่ดี ความเลวร้ายนั้นต้องอาศัย คุณพินิจ จาก เจตนาของผู้กระทำด้วย ดังตัวอย่างการทํานุญทําทานแม้จะทํามากหรือน้อยก็ตาม หากจิตใจไม่เลื่อมใส ก็จะได้านิสงส์น้อยเต็มทีหรืออาจไม่ได้เลย แนวความคิดดังกล่าวนี้เป็นการเน้นถึงความสำคัญของเจตนาในการกระทำ หมายความว่า หากผู้ใดได้กระทำให้สิ่งใดลงไป แต่จิตใจไม่บริสุทธิ์ ไม่เลื่อมใส หรือทำด้วยความไม่เต็มใจ ซึ่งหมายถึง ไม่มีเจตนาที่จะกระทำด้วยความบริสุทธิ์การกระทำเหล่านั้นก็ไร้ค่า ฉะนั้นค่าของการกระทำจึงอยู่ที่เจตนาของผู้กระทำเป็นสิ่งที่ตัดสิน

5.5.3 เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมในแง่พุทธปรัชญา

เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมตามแบบสัมพัทธนิยมและสัมบูรณ์นิยม ที่นำเสนอมานั้นล้วนแต่มีจุดบกพร่องซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางเช่น กรณีของสัมพัทธนิยมที่ถือว่าค่าทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับตัวบุคคลหรือ ประเพณีและสังคม ถ้าเชื่อตามทัศนะดังกล่าวการโต้แย้งทางจริยธรรมจะมีไม่ได้เลย สิ่ง ๆ หนึ่งมันอาจเป็นสิ่งที่ถูกหรือสิ่งที่ผิดในขณะเดียวกัน เราจะเถียงกันไม่ได้ว่าอะไรผิดอะไรถูกอะไรดีอะไรชั่ว การ โต้แย้งเรื่องเหล่านี้จะเป็นเรื่องไร้สาระ⁷⁴

อีกประการหนึ่งถ้าเชื่อว่าจารีตประเพณีเป็นตัวตัดสินว่าอะไรผิดอะไรถูกแล้ว ก็หมายความว่าทำตามกรอบทางประเพณีเท่านั้นจึงจะถูกต้อง คนที่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงก็จะต้องกลายเป็น “คนผิด” เสมอ พระเยซูและพระพุทธเจ้าก็คงจะเป็นคนบาป และคน “นอกคอก” ด้วย⁷⁵

เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมตามแบบสัมบูรณ์นิยม ที่ถือว่ามโนธรรมมีสภาพสากลทั้งนั้น ทำไมคนเราจึงเห็นต่างกัน มโนธรรมใครเล่าที่ตัดสินใจได้ดีที่สุด และถูกต้องที่สุด ในเมื่อมโนธรรมสำนึกของแต่ละบุคคล โดยสภาพที่แท้จริงนั้นยังมีข้อแตกต่างไม่เท่ากัน แม้จะบอกว่าเพราะมีการศึกษาและพัฒนา มโนธรรมมาไม่เท่ากันก็ตาม และบางทีคำว่า “มโนธรรม” นี้เองก็อาจถูกทำให้เข้าใจได้ว่า คือกรอบที่บรรพบุรุษของคนแต่ละสังคมได้ให้ไว้แก่ชนรุ่นหลัง แต่เนื่องจากการมีสภาพแวดล้อมทางสังคมต่างกัน มโนธรรมในสังคมจึงได้ต่างกัน⁷⁶

สำหรับทฤษฎีเจตจำนงที่ถือเอาเจตนาหรือการทำตามหน้าที่เป็นเกณฑ์ตัดสินค่าทางจริยธรรมก็ถูกมองว่ามีข้อบกพร่องบางประการ และได้รับการติเตียนว่า ไม่ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกรักของมนุษย์ เครื่องวัดตายตัว

⁷⁴ วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า 69.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

⁷⁶ สุวรัฐ แกลสันกลาง, “การศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาเรื่องจิตในล้านนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2541, หน้า 145.

ทฤษฎีนี้ถือว่าผลไม่มีส่วนต่อการตัดสินการกระทำว่าถูกหรือผิด จึงขัดกับความรู้สึกทางศีลธรรมของคนโดยทั่วไปมาก

ฉะนั้นเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการหาเกณฑ์เพื่อวัดคุณค่าทางจริยธรรมผู้วิจัยจึงนำเกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมในแง่พุทธปรัชญา อันปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกมาเป็นประเด็นศึกษาดังนี้

(1) พิจารณาที่เจตนาหรือความจงใจในการกระทำ

หลักเกณฑ์การพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรม โดยพิจารณาที่เจตนาหรือความจงใจเป็นที่ตั้ง จัดเป็นหลักสำคัญในการตัดสินจริยธรรมเป็นประการแรก เพราะพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม” หมายความว่าไม่ได้มองเพียงที่การกระทำ แต่ต้องมองเข้าไปที่เจตนาว่ามีความตั้งใจทำสิ่งนั้นหรือไม่⁷⁷

ความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงเจตนาหรือแรงจูงใจในการกระทำไว้ในหลายตอนดังผู้วิจัยได้เสนอมานแล้วในการวิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมตามลัทธิเจตจำนงนิยมค่อนข้างชัดเจนแล้ว

(2) พิจารณาตามบทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ หมายถึงบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ถ้าเป็นการระเมิดบทบัญญัติก็จัดว่ามีความผิดเช่น ละเมิดศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 เป็นต้น

ความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในหลายตอนดังความว่า

...แต่นั้นพระยาอักษรมันก็สร้างศาลาบูชาแล้วก็ฟังธรรมะเทศนาแห่งพระพุทธเจ้าตามต่อเท่าเลี้ยงคินเลี้ยงรุ่ง พระพุทธเจ้าก็ทรงสั่งสอนให้รักษาศีล 5 พระยาอะพวกอักษร์เป็นอุบาสกนับถือพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต⁷⁸

...อักษร์ทูลถามว่า “จะให้ข้าพระองค์ทำบุญอย่างไรหนอ” พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “จงรักษาศีล 5 เถิด” อักษร์ทูลถามว่า “รักษาศีล 5 อย่างไร” พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “มึงจงคุกเข่าลงแล้วเข้ามาหาเรา” พระยาอักษร์ก็คุกเข่าประนมมือเข้ามาหาพระพุทธเจ้าก็ทรงให้ศีล 5 แก้อักษร์ อักษร์ก็สมาทานเอาศีล 5 แล้วเขี้ยวสองซี่ที่งอกออกพ้นริมปากก็หลุดออก⁷⁹

นอกจากตัวอย่างที่น่าเสนอนั้นในพฤติกรรมของชีวิตชาวลาว-ไทย ที่นับถือพุทธศาสนาแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ล้วนแต่อิงใส่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรควรหรือไม่ควร เพื่อนำมาปฏิบัติและเป็นแสงสว่างแก่ชีวิต

⁷⁷ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะมนุษยศาสตร์, พุทธปรัชญาพื้นฐาน (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526), หน้า 295.

⁷⁸ พระเจ้าเลียบโลกฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 8 หน้า 30.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, ผูก 9 หน้า 6.

(3) พิจารณาที่ผลของการกระทำว่ามีคุณประโยชน์ในลักษณะใด

คือถ้าการกระทำนั้นให้ประโยชน์ให้ความสุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น การกระทำนั้นจัดว่าถูกต้องข้อที่จะต้องกำหนดในที่นี้คือ ไม่ได้พิจารณาผลดีเฉพาะสำหรับตนเองเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาไปถึงผลที่กระทบต่อผู้อื่นด้วย ควบคู่กันไปถ้าเกิดผลดี แต่ตนส่วนเดียวก็จัดว่ายังไม่ถูกต้องเพียงพอ เพราะการกระทำบางอย่างเกิดผลร้ายแก่ผู้อื่นหลายเท่า

ความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกกล่าวว่า

...มาตุสราภมาณวะอริชฐานสมาทานขอเป็นพระพุทธเจ้าด้วยคิดแต่ในใจว่า “ด้วยเดชผลบุญที่ข้าพเจ้าได้เอายังมารดาซึ่งพอว่าร้ายข้ามน้ำมหาสมุทรพ้นจากภัยทั้งมวลนี้จึงเป็นปัจจัยอุคหนุนให้ข้าพเจ้าได้เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในกาลที่จักมาภายหน้าให้ข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือเวไนยสัตว์ทั้งหลายเทอญ”⁸⁰

...ประการหนึ่งพระโพธิสัตว์บำเพ็ญจริยา 3 ประการคือ พุทธัตถจริยา คือประพจน์เป็นประโยชน์แก่การที่จะเป็นพระพุทธเจ้าประการ 1 ญาณัตถจริยา คือ ประพจน์เป็นประโยชน์แก่ญาติพี่น้องแห่งพระองค์เป็นนิรันดร์ประการ 1 โลกัตถจริยา คือ ประพจน์เป็นประโยชน์แก่สัตว์โลกประการ 1⁸¹

ข้อความตัวอย่างที่น่าเสนอนั้นทำให้เข้าใจว่าคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกนั้นได้กล่าวถึงการทำความดีแบบประโยชน์นิยมไว้ในหลายตอน การแสวงหาคุณประโยชน์ตามเกณฑ์ทางพุทธศาสนานั้นเป็นคุณประโยชน์ที่นำมาซึ่งความสุขของตนเองและคนอื่น คุณประโยชน์และความสุขที่ได้มานั้นต้องไม่ก่อให้เกิดความทุกข์และความเดือดร้อนใด ๆ แก่ผู้อื่น

ดังข้อความในตัวอย่างที่กล่าวถึงการสมาทานขอปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตของมาตุสราภมาณวะ เพื่อจะได้ช่วยเหลือสัตว์โลกทั้งหลาย และการกล่าวถึงการบำเพ็ญจริยา 3 ประการคือ พุทธัตถจริยา ญาณัตถจริยา และโลกัตถจริยา ของพระโพธิสัตว์ ล้วนแต่เป็นการแสดงให้เห็นการแสวงหาคุณประโยชน์ที่นำมาซึ่งความสุขแก่ตนเองและคนอื่น ๆ อีกมากมาย

(4) พิจารณาที่ผลของการปฏิบัติโดยตรง

คือถ้าการกระทำนั้นทำจิตใจให้ประกอบด้วยลักษณะ 3 อย่างคือ มีความสะอาด มีความสงบ และมีความสว่างห่างไกลจากทุจริต นิรวณฺเฑและอุปกิเลสจัดว่าเป็นการปฏิบัติถูกต้อง หรือพูดอีกอย่างหนึ่งผลในการปฏิบัตินั้นมาจากเจตนาดี มีความซื่อสัตย์ เช่น การทำบุญ หรือให้วัตถุเป็นแทน ซึ่งนับถือว่าเป็นการกระทำที่ดี แต่ถ้าพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจจะพบว่ามีสองประเภทคือ

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, ผูก 1 หน้า 5.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

ประเภทที่หนึ่งคือ ทำบุญ ทำทาน เพื่อหวังประโยชน์แก่ตนเอง

ประเภทที่สองคือ ทำด้วยศรัทธา และความบริสุทธิ์ใจ

เมื่อพิจารณาตามผลของการปฏิบัติโดยตรง การทำบุญ ทำทานอย่างประเภทที่สองจึงควรจะเป็นการกระทำที่ดีอย่างแท้จริง

ความในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า

...ถ้าผู้หนึ่งเปิดขามเอาขันทองแดงมาใส่น้ำสิ่งถวายแก่พระพุทธเจ้า พระองค์ทรงรับขันทองแดงใบนั้นก็กลายเป็นทองคำ และเป็นแก้วปัทมราคมันก็บังเกิดความโสมนัสยิ่งจึงกล่าวว่า “ขันทองแดงของเราเป็นทองแดงแท้ ๆ เพียงแต่พระพุทธเจ้าทรงจับกลับกลายเป็นทองคำเช่นนี้ เราไม่เอาแล้ว เราจะเอาถวายแก่พระพุทธเจ้าเพื่อเอาไปเป็นขันคักน้ำชำระพระหัตถ์เถิด”⁸²

...ครุมหาราช คนทั้งหลายมุ่งกระทำบุญให้วันบวชให้ทานจะน้อยก็ดีจะมากก็ดี แต่จิตใจเขาไม่เลื่อมใส ในพันพรรษาที่ห้าจะได้านิสงฆ์น้อยเท่าที่พอจะได้ เพราะเหตุว่าคนทั้งหลายจะเต็มไปด้วยโลภะ โทสะ โมหะ หนาแน่นไปด้วยบาป⁸³

ข้อความตัวอย่างที่น่าเสนอนั้นได้ชี้ให้เห็นผลของการปฏิบัติโดยตรงดังนี้

- ในเรื่องการเอาน้ำสิ่งใส่ขันทองแดงถวายแก่พระพุทธเจ้านั้น ชี้ให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ใจของผู้ที่ให้ทานทำด้วยใจที่ใสสะอาดแท้จริง โดยไม่หวังผลตอบแทน แม้ว่าขันทองแดงที่ใส่น้ำสิ่งนั้นจะกลายเป็นทองคำหรือแก้วมีค่า แต่ผู้หนึ่งก็ไม่เห็นแก่ความอยากได้จึงถวายขันใบนั้นให้แก่พระพุทธเจ้า

- ในเรื่องการทำบุญในพันพรรษาที่ห้านั้นเป็นการชี้ชัดให้ทราบว่า หากผลของการกระทำใดที่มาจากความไม่บริสุทธิ์ใจ ไม่เลื่อมใสและเต็มไปด้วยโลภะ โทสะ โมหะ การกระทำเหล่านั้นก็จะได้ผลเพียงน้อยนิดหรืออาจจะไม่ได้อะไรเลย

5.6 สรุปการวิเคราะห์เชิงจริยศาสตร์

ประเด็นที่นำมาศึกษา ได้แก่

- (1) วิถีชีวิตของชาวลาว-ไทยแต่โบราณ
- (2) แนวความคิดเรื่องความดีแบบดั้งเดิมของชาวโบราณที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก
- (3) ปัจจัยทางจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก
- (4) เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก

⁸² พระเจ้าเลียบโลก ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, ผูก 9 หน้า 33.

⁸³ เรื่องเดียวกัน, ผูก 11 หน้า 26.

1. วิถีชีวิตของชาวลาว-ไทยโบราณ

การศึกษาได้มุ่งประเด็นไปสู่การสืบรู้วิถีการดำรงชีวิตของชาวโบราณในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นฐานกำเนิดประเพณี และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความดีความเลว

2. แนวคิดเรื่องความดีแบบดั้งเดิมของชาวโบราณ มีสาระสำคัญดังนี้

- (1) สามัคคีกันเป็นสิ่งที่ดี
- (2) ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นสิ่งที่ดี
- (3) เชื่อฟังผู้อาวุโส และเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์เป็นสิ่งที่ดี
- (4) เคารพนับถือศาสนาเป็นสิ่งที่ดี

3. ปัจจัยทางจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก

การวิจัยได้พบว่าคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้มีสาระเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางจริยธรรมดังนี้

- (1) ปัจจัยทางประเพณี (การทำดีสืบกันมาตามบรรพบุรุษ)
- (2) ปัจจัยจากภายนอกที่ประกอบด้วย แรงสนับสนุนจากสังคม แรงสนับสนุนทางการเมือง และปัจจัยทางศาสนา

4. เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม

เกณฑ์ของลัทธิสัมพัทธนิยม : การวิเคราะห์ได้ชี้ให้เห็นว่า แนวความคิดในการตัดสินความคิด-ถูก ชั่ว-ดี ที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกมีลักษณะเป็นแบบสัมพัทธนิยมในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การนำเอาเกณฑ์ทางประเพณีและสังคมของตนมาตัดสินความถูก-ความคิด

เกณฑ์ของลัทธิสัมบูรณ์นิยม : สัมบูรณ์นิยมถือว่าความดีเป็นสิ่งที่ตายตัว การกระทำที่ถือว่าดีต้องตั้งอยู่บนฐานของมโนธรรมและเจตจำนงที่ดีงามและถูกต้อง

- เกณฑ์ของพุทธศาสนา : เนื่องจากเกณฑ์การตัดสินของสองลัทธิที่นำเสนอมานั้นยังมีข้อบกพร่องและเป็นแนวความคิดที่อยู่สุดโต่งของสองขั้ว ฉะนั้นจึงควรมีทางเลือกในการตัดสินอีกแบบหนึ่งคือ เกณฑ์ที่อยู่กลาง ๆ ระหว่างสองขั้วความคิดนั้น คือ เกณฑ์ ตัดสิน คุณค่า แบบพุทธศาสนา

หลักเกณฑ์ของพระพุทธศาสนาในการพิจารณาความดีนั้นจะยึดถือหลาย ๆ ด้าน ประกอบโดยใช้วิจารณ์ญาณ เป็นสิ่งตัดสิน ฉะนั้นโดยภาพรวมเกณฑ์ของพระพุทธศาสนาจึงมีลักษณะสัมบูรณ์นิยมคือหลักในการพิจารณาที่เจตนาหรือแรงจูงใจในการกระทำ มีลักษณะแบบหลักการนิยมคือ พิจารณาตามบทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ มีลักษณะเป็นประโยชน์นิยมคือ พิจารณาที่ผลของการกระทำว่ามีคุณประโยชน์ในลักษณะใด

นอกจากลักษณะที่กล่าวมาแล้วเกณฑ์ทางพุทธศาสนายังตัดสินการกระทำด้วยสติ ปัญญา และความใสสะอาดของจิตที่ปราศจากความโลภด้วยตัณหาทั้งปวง

ในประเด็นของประโยชน์และค่านิยม ผู้วิจัยไม่นำมาศึกษา โดยเฉพาะแต่ แนวความคิดของสองถักรีนี่ก็ได้รับการนำมาวิเคราะห์บ้างแล้วในลัทธิสัมพัทธนิยม และสัมบูรณ์นิยมหรือแม้แต่เกณฑ์แบบพระพุทธศาสนาก็มีแนวความคิดแบบประโยชน์และหลักการนิยมของคานท์ผสมผสานอยู่ด้วย